NEMZETI NŐNEVELÉS.

XI. ÉVFOLYAM. OKTÓBER. 1890. VIII. FÜZET.

A MAGYAR NŐK MŰVELTSÉGI FOKA.

Egy emberöltő tünt el már azon kulturpolitikai fontosságát illetőleg első rangú időszak óta, midőn John Stuart Mill hatalmas szava a «Subjection of Women»-ben erős hullámzásba hozta a már is több oldalról előkészített közvéleményt és napikérdéssé tette a nők ügyét. Ezer s ezer alakban haladt az a hullám ez idő óta a művelt világban szerteszét, sőt nyomai meglátszanak a stambuli háremekben s a keletindiai nők életében, tehát ott is, a hol vallás és hagyomány, az emberi szellem haladásának legerősebb béklyói, a nők alsóbbrendű jellegét látszólag kétségbevonhatatlanná tették. Egyes példák azt látszanak tanusítani, mintha ez az új áram a társadalmi életet is felforgatni akarná. Ki hitte volna ugyanis kevéssel ezelőtt, hogy az elnyomott hindu nők a tanítók és orvosok kenyérkereső pályájára lépnek, hogy Svédország előkelő egyetemének mathematikai tanszékére nőt választanak, hogy itt-ott ügyvédek s papok is kerülnek ki a nők közül s lesz város és állam, melynek vezér közigazgatási állását nők töltik be? Valóban nehéz még tiszta és igazságos ítéletet hozni e kérdésekben, mint általában minden forrongásban levő társadalmi kérdésben; de másrészt tagadhatlan, hogy a jelen helyzet 30 évi küzdelem után legalább annyiban világos, hogy a nők műveltségi foka emelésének szüksége ma már művelt körökben vita tárgyát sem képezheti. Igen, mi magyarok is eljutottunk ennyire. A «főzőkanál» és «varrótű» határvonalul emlegetése természetesen még hosszú időn át nem szünik meg, de épen ezek a füzetek is élénk tanúbizonyságai annak, hogy eljutottunk már arra a második fokra, midőn a nők műveltségének emelését természetes szükségnek, sőt nemzeti feladatnak tartja minden

művelt ember s most már csak a mikéntről, a megoldás fajainak megválasztásáról s a fejlődés határairól lehet szó.

Baglyot hordanék tehát Athenbe, ha a magyar nők műveltségi fokáról szólva, ezen a helyen is a nőnevelés fejlesztésének szükségét akarnám bizonyítani. De nem tartom feleslegesnek időről-időre az általában elismert eszménykép s a művelt külföld viszonyainak szemmel tartása mellett birálatot mondani az általunk elért eredményre.

A magyar leányok magasabb fokú neveléséről nálunk e század harmadik évtizedében kezdenek először komolyan gondolkozni, de alig két évtizede annak, hogy főkép Veres-Beniczky Hermin és Molnár Aladár agitációi folytán gyakorlati eredményeket is mutathatnak fel. S minők ezek a gyakorlati eredmények? Rövid számokban: 19 tanítónő-képezde (részben nevelőnők s óvók számára), mintegy 130 felső nép- és polgári iskola leányok számára, 11 felsőbb leányiskola 16 bábaképző s más felsőbb szakiskola s mintegy 50 magán nevelőintézet. Mindezek növendékeinek száma kerek összegben 12,000. Ugyanekkor volt a fiuk számára 65 felső tanintézet, 178 középiskola s mintegy 200 nagyobb fokú szakiskola (gazdasági, ipar- s keresk. intézetek, tanítóképzők, katonai iskolák) ismét kerek számban 80,000 növendékkel. Más szavakkal a leányok közül még hatodrész annyi sem nyer magasabb műveltséget nálunk, mint a fiúk közül.

De nézzük meg közelebbről: mit érthetünk tulajdonkép a nők magasabb fokú műveltsége alatt, melyet ezen nevelőintézetekben nyernek?

Az egyetemi oktatás Magyarországon teljesen el van zárva a nőktől. Egyetlen magyar nő volt csak, ki hazánkban Zürichben szerzett diplomájával mint nőorvos akart működni. Oklevelét benyujtotta a budapesti egyetemhez nosztrifikálás végett. Felsőbb rendeletre visszautasították, mert egyetemi tanulmányai előtt nem tett érettségi vizsgát. A vállalkozó nő letette ezt; szigorúan vették, még a görög nyelvet sem engedték el s kitünő sikert vívott ki. Ekkor sem engedték meg a gyakorlatot. Orvosnövendéknek iratkozott be; hasztalan, nem volt szabad nőnek magasba törni. Két törekvő

tanítónő középtanodai tanári vizsgálatot akart tenni, azzal a megjegyzéssel utasíták vissza, hogy legjobb, ha e vágyukról végkép lemondanak. Az amerikai Egyesült Államokban 159 női egyetem vagy egyetemi rangú főiskola van s az európai kis államoknak majdnem mindegyikében nyitva áll a nők számára az egyetem ajtaja: nálunk még az érettségi vizsgának letétele is nagy nehézségekkel van összekötve.

A magasabb fokú szakoktatás tekintetében már nem állunk leghátul, bár, mint e folyóirat mult évi folyamában kimutattam, jóformán sehol a művelt világon nincs aránylag oly kevés tanítónő, mint nálunk s a kisdedóvástól eltekintve — a nők alkalmazása a tanítás terén még mindig főkép polgári hatóságok jóakaratától függ. Ausztriában 70 tanítóképző intézet közül 27 női, nálunk 71 közül csak 16 s ezek nagyobb része is apácza-intézet 4—5 növendékkel. A tanítónőképezdéken kívül van 3 kisdedóvókat, 1 nevelőnőket, 6 szülésznőket, 1 színésznőket képző intézet, 6 állítólag magasabb fokú nőipariskola s egy pár zeneiskola. A külföldön annyira elterjedt háztartási iskola nálunk csak elméletileg óhajtott dolog, gyakorlati életpályákra készítő iskolák helyett van egy kezdetleges kereskedelmi tanfolyam, magasabb fokú internátussal ellátott nőnevelő-intézet egyetlenegy sem, mert a Zirzen-féle, mely ennek leginkább megfelelne, jóformán a tanítónőképző-intézet gyakorló iskolája.

A nők szakoktatása tehát határozottan nagyon hiányos; még a legfejlettebb, a tanítónőképzés, is jóformán csak a hat állami intézetben felel meg a modern kívánalmaknak. Különösen nagy hiánynak tarthatjuk, hogy nevelőnőképző-intézetünk csak egy van. Ebből az intézetből mindeddig csak 16 okleveles növendék került ki s ezután is évenként legfelebb 10. Ily csekély számmal akarjuk átalakítani a művelt magyar társadalmat s megnyerni a nemzeti eszméknek azokat az előkelő családokat, melyeknek leánygyermekeit a sokat szidott franczia bonneok és gouvernanteok nemzedékeken keresztül megrontottak. Valóban, a mily helyes volt a nevelőnőképző intézet felállítása hazánkban, ép oly nevetséges lenne latolgatni annak sikerét egyetlen intézet hatásával. Hiszen az

erkölcsi siker már is megvan. A nevelőnőképző-intézetből évenkint 80—100 növendéket kérnek előkelő családjaink, jeléül, hogy ők is érzik, hogy a magyar nemzeti nevelés kötelességük s azt ma már a korszellem is követeli. Mulhatatlanul szükséges tehát, hogy még legalább egy nevelőnőképző állíttassék fel s azok számára, kik a szükséges nyelv- és zeneismereteket másként is megszerezhetik, a nevelői pályára előkészítés megkönnyíttessék.

Nagy hiánynak tartjuk továbbá azt is, hogy a nők keresetképessége szakiskoláink nagy részében alig vétetik figyelembe. A nőipariskolák, még a budapestit sem véve ki, alig nevelnek az életnek. A kereskedelmi tanfolyam még csak kisérlet, a kertészeti iskola az sem s a posta- és vasuti tanfolyamok zárvák a nők előtt. Valóban az oktatásnak ma már annyira megnehezített pályáján kívül a magyar nő csak mint színésznő s bába nyerhet kenyérkeresetre képesítő nevelést.

A nők műveltségi fokának megitélésénél azonban nem annak a pár ezer önálló keresetre jogosított egyénnek helyzete a mérvadó, mint inkább az általános képzés niveauja. Ismeretes, hogy az egyetemeken, középiskoláinkban s felsőbb fokú szakiskoláinkban évről-évre legalább 20,000 fiatal ember tanul, kik oklevelet nem nyernek, mert időközben bármely ok miatt kimaradnak. Egyénileg s bizonyos fokig nemzetgazdaságilag is káros körülmény ez, de kétségtelen, hogy ezek az ezrek, valamint a felsőbb oktatást nyert, de okleveleiket kenyérkeresetre nem használó százak a nemzet műveltjeinek számát szaporítják. Tízezer középiskolába lépő gyermek közül alig harmadfélezer jut el a felsőbb iskolákba, de ezek a középiskolák mégis műveltséget árasztanak szét a társadalomban s ezreket és ezreket tesznek fogékonyakká a kor nagy kérdései iránt. A szakférfiakat művelt tömeg is támogathatja.

Juthat-e ebbe a helyzetbe a magyar nő, kinek műveltségét minden messzebblátó kulturpolitikus a nemzetlét egyik legnagyobb oszlopának tartja? Nevelünk-e mi öntudatosan művelt magyar anyákat, hogy eszmék iránt fogékonyabb új nemzedék, hogy a nemzet önfentartási harczában öntudattal közreműködő magyar ifjúság származzék.

A művelt világ minden részében vannak női középiskolák, még a nálunk barbarnak vélt Oroszországban is 500-on felül van az ily intézetek száma. Nálunk vannak felső nép- és polgári iskolák, melyek azonban voltaképen csak jobban szervezett városi elemi iskolák, mert hiszen a növendékeket a tanköteles koron belül eresztik ki, oly korban, midőn oktatni és nevelni is lehet, de művelt anyát s családi őrangyalt képezni még nem. Egyetlen intézetünk van csak, mely némileg — bár csak két évvel — felül emelkedik e koron s a leányokat 17—18 éves idejükig gondozása alá veszi. Ezek az úgynevezett felsőbb leányiskolák. S minő állapotban vannak ezek. Összes számuk 11, ebből is 5 csak más névvel nevezve polgári iskola s a növendékek száma nem egészen másfélezer. Azon a nagy területen, melyet Budapest, Kolozsvár, Lőcse és Temesvár között a magyarság zöme elfoglal, nincs egyetlenegy igazi felsőbb leányiskola s nagy alföldi városainkban egy-egy primitiv felekezeti s magán-intézet gondoskodik úgy a hogy arról, hogy a leendő magyar anyák legalább a műveltség külső mázát megszerezzék. Massachussettsben már 1803-ban alakult nyilvános felsőbb leányiskola s ma már ezernél több van; a kis Svédországban, hol a mi lakosságunknak alig egy negyedrésze lakozik szétszórt hegyi vidékeken, közel száz kitünően szervezett felsőbb leányiskola van s mi ne tehetnénk többet? Magyarország törvényhozása évenként mintegy félmillió forintot ad ki az összes nőnevelésügyre s ebből másfélszázezer forint jut a felsőbb leányiskolákra, oly összeg, mely még el sem éri azt a pénzt, melyet az Egyesült Államokban s Franciaországban egyetlenegy felsőbb leánynevelő-intézetre költenek. S ma, midőn a szakférfiaknak általánosan elfogadott nézete szerint különösen oly viszonyok között, minők hazánkban vannak, a magasabb nőnevelés csak bennlakással egybekapcsolt intézetekben sikerülhet általában, nem gúnyja-e helyzetünknek, hogy felsőbb leányiskoláink között is csak öt van bennlakásra berendezve?

Pedig mívelt közönségünk is érzi már szükségét a leányok magasabb műveltségben való részesítésének. A szülők tömegesen ostromolják a tanítónőképző intézeteket, nemcsak azért, hogy leányaikat kenyérkereseti pályákra készítsék elő, hanem hogy a

tanfolyam végzése által műveltségüket öregbíthessék, mert más alkalom erre hazánkban valóban nincsen. Csakhogy még a tanítónőképzőkben is meg van a felvétel nehezítve. A legutóbbi időben abból a téves felfogásból indulva ki, hogy a tanítónői tanfolyamot végzett s esetleg állás nélkül maradó nők a szellemi proletárizmust növelik: nagyon erős mértékben korlátozták a felvehetők számát. Mintha mindenáron kevesbíteni akarnók a művelődésben magasabb fokra jutott nők számát. Belátjuk már, hogy hasznos, hogy szükséges a nők míveltségének színvonalát emelni, de segédkezet nyújtani a nőknek az önmivelődésre, vagy pénzbeli áldozatot hozni a nőnevelés érdekeiért nem tudunk, nem akarunk.

Nehány évvel ezelőtt, midőn a lelkes Sée Kamill agitációja folytán a franczia törvényhozás és a kormány a jól szervezett, bennlakással ellátott felsőbb leányiskolák alapítását elrendelte s megkezdette, egy messzelátó angol politikus erről a törvényről ezt a jellemző nyilatkozatot tette: «Csak egy hibája van ennek a törvénynek; az, hogy ha jól fogják végrehajtani, a köztársasági Franciaországot Európában nagyon is hatalmassá fogja tenni!» — S minálunk is mintha éreznék ezt a modern szellőt lengedezni. Rozsnyón s Pápán öntudatos felekezetek, Ujvidéken s Brassóban előrelátó szeparatisták törekesznek felsőbb leányiskolákat alapítani. Bizony, bizony nem árt visszatekintenünk a multba, midőn Debreczen, Sárospatak és Nagyenyed nemzeti őrbástyák voltak. A magyar népnek önfentartási érdeke az, hogy nem egy-két, de legalább száz s jól szervezett bennlakással ellátott felsőbb leányiskolája legyen. A magyar nők műveltségi fokának emelkedni kell, itt az ideje, hogy emelkedjék, ezer és ezer művelt s nemzetünk érdekeit átérző nőre s anyára van szükségünk.

György Aladár.

BEETHOVEN CIS MOLL SONÁTÁJA.

(Első közlemény.)

Jelige: «A kinek sikerül egy remekművet tanítványaival felfogatni s minden ízében megértetni, nagyobb befolyással lesz annak nevelésére, mintha kötetekre menő esztetikát és erkölcstant tanítana be».

Hogy a zenetanítás czéljának megfeleljen, szükséges a tananyag helyes megválasztása és annak kellő feldolgozása.

A tananyagról most nem szólok bővebben, csupán annyit jegyzek meg, hogy annak mindig és minden tekintetben a növendék fejlettségének és egyéniségének megfelelőnek kell lennie. Így formailag, hangnemileg, terjedelmileg, technikailag, tartalmilag stb.

Nem szólok ez úttal a tananyag feldolgozásáról sem különösen, csak egy példával fogom bemutatni, hogy egy zenetanítónak a hangjegyek lejátszásán kívül mi mindenre kell figyelmet fordítni, mennyire kell egy zenedarabot tanulmányoznia, hogy működése a nevelés és tanítás czéljának megfeleljen.

A zeneműveket tanulmányozni azonban nemcsak a tanítónak szükséges, tenni kell ezt a növendéknek is a képesség minden fokán, mert a tanulmányozás nem csupán arra képesíti a tanulót, hogy a tanulmányozott darabot jól előadja; sokkal nagyobb fontosságú az a hatása, hogy a lelket minden irányban hatalmasan fejleszti s ez által a zenetanítást a nevelés egyik leghathatósabb eszközévé teszi. A tanulmányozásnak további nagy haszna az is, hogy a növendékek ítélőtehetségét és ízlését önállósítván, képessé teszi őket arra, hogy az ismeretlen zeneműveket is értékük szerint méltányolni tudják és a jó zenét a tartalom és érték nélküli darabok fölé helyezzék.

Minthogy a tanulmányozás sok fáradsággal jár és sok időt kiván, természetes, hogy tárgyát csak remekmű képezheti, annyival is inkább, mert a zenetanítás csakis ez esetben gyakorolhatja az

ifjú lélekre áldásosan fejlesztő hatását, a mi pedig fontosabb, mint maga a zenélni tudás.

Mikor a zeneirodalom minden fokú remek alkotásban bővelkedik, nem lenne-e vétek értéktelen férczművek tanulásával tölteni a drága időt, melyek nemcsak nem használnak, de a lélek fejlődésére határozottan káros befolyással vannak?

A magasabb fokú zenei alkotások közt kiváló helyet foglal el Beethovennek cis moll sonátája, (27-ik mű, 2-ik szám), mely könnyen felfogható hangzati szépségeinél fogva már első hallásra is mindenkit elragad s a tanulmányozására fordított fáradságot határtalan élvezettel jutalmazza.

E darab szép és nagy gondolatokban oly dús s e gondolatok oly egyszerűen s mégis oly remekül vannak kifejezésre juttatva, hogy míg egyfelől a legnagyobb zenetudósok és művészek határtalan csodálattal vannak eltelve e mű iránt; másfelől mindenkit kivétel nélkül megragad, ha az illetőnek csak némi érzéke is van a zene iránt.

Természetesen bármely nagyobb kompozicziő szépségeit egész teljességükben csak zeneileg képzett egyének élvezhetik, valamint a költői munkákat is csak az értheti, ki a nyelvet tudja, melyen azok írva vannak.

A cis moll sonátában az örökbecsű tartalomnak méltó versenytársa a remek forma, de mindkettőt felülmúlja a kettő közötti benső egység, mi által a zenei stylus e darabban a legtökéletesebb mértékben érvényesül.

Hogy azonban valamely zenemű a kellő hatást tegye, szükséges a helyes előadás is.

Ehhez nem elég, hogy a darab csupán technikailag legyen az előadó hatalmában, be kell hatolnia a darab elrejtett részébe, a tartalomba is, miért is a mű tanulásakor lelkiismeretesen kell figyelnie minden kis jelre, mert egyetlen pont sincs ok nélkül. A jelekből aztán a tartalomra következtetést kell vonni.

Ilyen megfigyelni valók a czím, forma, tempó, hangnem, ütenynem, rythmika, melódia, harmónia, dynamika, (p., *F.* stb.) előadási-, (dolce stb.) és különböző leütési jelek, (legato, staccato

portamento) phrasirozás — s hogy mindez kivihető legyen — a helyes ujjrakás.

Ha ezeken kívül a zeneköltő élete, egyénisége s körülményei — melyek közt a darabot írta s melyek azt megelőzték — valamint nagy szellemeknek a műre vonatkozó megjegyzései ismeretesek, a darab helyes felfogására igen előnyös és kivánatos.

Ezt az eljárást nevezzük a mű tanulmányozásának.

A különböző úton nyert részleteket a lélek egységes egészszé dolgozza fel, a költő lelke összeforr az előadóéval úgy, hogy ez a kellőleg tanulmányozott darabot, mint saját lelke érzéseit és gondolatait adja elő.

Ebből az is következik s különös figyelmet érdemel, hogy egy darab pontos betanulása csupán *eszköze* s nem *czélja* a jó előadásnak.

Áttérve a cis moll sonáta ismertetésére, nem tartom szükségesnek az egyes zenei elnevezések mint üteny, szakasz, motivum, tétel, dal, összetett dal, rondó sonáta stb. fogalmát értelmezni. Tekintsük e helyett a cis moll sonáta egyes tételeit közelebbről:

Az *adagio sostenuto* tétel 69 ütenyből áll. Az első 5 üteny bevezetés, mit onnan következtetek, hogy a melodia az 5-ik üteny végén lép fel.

A 9-ik üteny 3-ik negyedével egy négy ütenyes tétel végződik.

A második tétel kezdete a 10-ik üteny 4-ik negyedére esik, tehát egy üteny a két tételt közvetíti. E tétel 5 ütenyre bővül ki.

E két kis tétel együtt — mivel alakulásuk hasonló, de hangnemi egységgel nem bírnak sem nagy tételt, sem kis periodust nem képezhet, csupán egy szabadon ismételt kis tételnek vehető, mely azonban helyettesíthet akár nagy tételt, akár kis periodust.

A 15-ik üteny 2-ik felében a *h* moll accord durra változik, mely körülmény a felfogást befolyásolván, nem hagyható figyelmen kívül.

A negyedik negyedben egy új tétel lép fel, mely 8 ütenyre terjed ki, tehát nagy tétel. E tétel 2-ik szakasza az elsőnek ismétlése, a mi itt, az egység szempontjából véve, szépséget képez. A bal kéznek gyönyörű melodikus menete van, melyet a felső szólam

előnyére nem szabad elhanyagolni. E nagy tétel alakulása a megelőző ismételt kis tételével szemben kellemes változatosságot nyújt.

A 23-ik üteny végén egy kis tétel lép fel, mely a 28-ik üteny első negyedével végződik; hossza tehát kissé több, mint 4 üteny. E tétel az első kis tételre emlékeztet.

Utolsó hangzata Gis dur, mely accord még sokáig megmarad s minthogy ez a cis mollnak dominánsa, e körülmény arra a következtetésre visz, hogy itt a forma fele.

A 28-ik ütenytől kezdve a 40-ig a bal kézben mindig gis van, míg a jobb kézben különféle accordok vonulnak el. Az ilyen módozatot orgonapontnak nevezik. Ez csak a tonicára (alaphang), ha a darab végén, vagy a dominánsra, épülhet, ha a darab közepén fordul elő.

Bachnak sok fugája orgonapontban hal el s Beethoven legszebb sonátáinak bonyodalma nagyobb részt orgonapontban végződik (a dominánson), mely az emelkedést igen fokozza s így a visszatérés az alaphangnembe jóleső érzést okoz.

Kisebb orgonapont egy darabban több is előfordulhat.

Adagionkban az orgonapont — mint láttuk — a dominánson van s 12 ütenyre terjed ki. Felléptekor az első rész teljesen be van fejezve, mivel az orgonapont csupán nyújtás.

Ez orgonapont szépségét emeli a 2-ik kis tételben előforduló egyik motivum (13-ik üteny) thematikus feldolgozása.

E motivum a 28-ik üteny 2-ik negyedében lép fel s a jobb kéz felső szólamát képezi. A következő ütenyben ugyanez a jobb kéz alsó szólama lesz, tehát az egység mellett igen kellemes változatosság érvényesül. A jó ízlésű játékos az előadásnál a különböző magasságnak megfelelő színezés által e szépséget jelentékenyen kiemelheti.

A 30-ik ütenyben az előbbi motivum más accordra épülve — ismét felső szólam lesz s az marad a következő ütenyben is, mely az előbbi hű utánzata, de egy octavával lejebb.

Gyönyörrel látjuk, hogy az egység mellett itt is van változatosság, sőt 2—2 ütenyt véve alapul, az utóbbi kettő (30. és 31.) kidolgozása is elüt a két elsőétől (28. és 29. üteny).

E négy ütenyben feldolgozott motivum mintegy utóhangjait képezi az első rész szívhez szóló melodiájának. A 31-ik ütenytől kezdve a melodikus elem nincs meg önállóan, hanem a kisérettel olvad össze. Tehát a jobb kéz nem puszta kiséretet hoz, mint a bevezetés öt ütenyében, s ezért attól elütőleg is kell előadni az emelkedés és esés szerint növekedő erővel és elhalva.

Tovább vizsgálván az orgonapontot, bámulattal látjuk, hogy a 37-ik üteny harmadik negyedében fellép az a motivum, mely a tétel (darab) első részét a 27-ik ütenyben befejezte. E melodikus motivum a következő példából tünik ki nagyobb hangjegyek által:

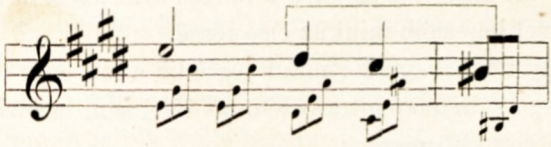

Ugyanez van meg a 37., 38. és 39-ik ütenyben.

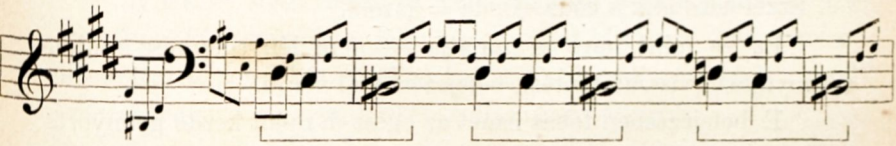

Előadásnál természetesen kiemelendő e motivum s kiemelendő főleg a 39-ik ütenyben előforduló «*d*».

Ez nemcsak azért szükséges, mert az eredeti motivumon változás történt — a mit a hallgatóval mindig éreztetni kell — de azért is, mert itt a melodikus menet nagy másodközűből kis secund hangközű lesz, melynek hatása mindig búsabb — jobban mondva, melylyel a zeneköltők mindig fájdalmasabb érzést szoktak kifejezni, mint az előbbivel — s épen ezért fokozottan is kell előadni.

A következő ütenyek csupán áthajlást képeznek az alaphangnembe, melyben egyszersmind a bevezetés után fellépett alapgondolat is feltünik. (42-ik üteny.) Itt kezdődik a tétel (darab) második része.

E rész első tétele teljesen azonos az első rész első tételével.

Innen kezdve azonban az első rész csak utánozva van. Ugyanis minden két részű darabban a 2-ik résznek az alaphangnemben kell végződnie, míg az első rész — leggyakrabban — a dominánson néha más rokon hangnemben áll meg. Ennek következtében a két rész hangnemileg egymástól eltérőleg alakul, mely körülmény az egész darabnak változatosságot, de egyszersmind — az által, hogy a 2-ik rész ugyanabban a hangnemben végződik, melyben az első rész kezdődött, hangnemi egységet is nyújt.

Egy másik eltérés a két rész között az, hogy az első résznek első és második kis tétele közé ékelt üteny a 2-ik részben ki van hagyva, de ezt kiegyenlítendő, a 2-ik rész 3-ik tétele (a nagy tétel) egy ütenynyel hosszabb mint az első részé.

E nagy tétellel egyszersmind végződik a második rész. Ebből következőleg az orgonapontra vezető kis tétel sem tartozik a szoros értelemben vett első részhez.

A második rész a 60-ik ütenyben végződik s ugyanebben a bal kéz az első részt kezdő egyszerű, de fenséges motivumot lépteti fel. Ezzel kezdődik a coda. (Coda = farok).

Ez — mint neve is mutatja — nem lényeges rész s mint megnyújtást, visszatekintést, befejezést kell venni.

E befejezésben tehát ismét az egész darabot kezdő gyönyörű motivum tünik fel a bal kézben.

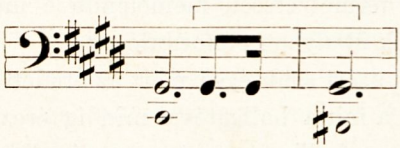

E motivum hatszor ismétlődik hat ütenyen át, aztán a második rész befejező motivumába megy át (gis, cis) s ezt ismételvén, de másodszor az alsó cist véve, az egész cis moll akkordban hal el.

Az alatt, míg a bal kéz a kezdő motivumot hozza, a jobb kéznek is érdekes szerepe jut. A két első ütenyben (60., 61. üteny) a jobb kéz csupán kiséretre szorítkozik, a következő két üteny már emelkedést és esést mutat — épen mint az orgonapontnál a 35. és 36-ik üteny — tehát kiemelendő. A felülmulhatatlan szépség azon-

ban a 63-ik üteny végén jut érvényre, mikor a bal kéz a fenséges kezdő motivumot hozván egy hangon maradva, a jobb kéz az előző üteny emelkedésének megfelelőleg esik, de az utolsó negyedben scálaszerűen menve lefelé, az első résznek azt a befejező motivumát hozza, melyet már a remek orgonapont végén is láttunk feldolgozva.

E motivum az első részben a domináns hangzaton végződik s e hangokból áll: dis, cis, his. A codában — minthogy itt minden motivum a tonicára törekszik — hangnemileg a következőleg módosul: gis, fis, e.

Ugyancsak a 63-ik üteny utolsó negyedével a jobb kézben egy új szólam is lép fel, mely a 2-ik rész 2-ik kis tételének befejező melodikus motivumát hozván, a három szólam a kezdetet a véggel gyönyörűen egyesíti. E szépséget fokozza azon körülmény, hogy míg a bal kéz motivuma egy hangon marad, a jobb kézben egyik szólam felfelé, a másik lefelé menve — tehát mind három szólam különböző irányban haladva — mégis a legszebb egyetértésben olvadnak a cis moll accordba.

A 64. és 65-ik üteny a két megelőző üteny ismétlése s a következő két ütenyben a jobb kéz — mint kiséret — fokozatosan lefelé menve a bal kéz cis-ében hal el. Ezt követi a cis moll accord kétszer megütve nagyon halkan s másodszor kitartva.

Ez accord a tételt teljesen befejezi, de egyszersmind közvetlen átmenetet képez a következő tételre.

Az I. tétel — mint láttuk 69 ütenyből áll. Ezek körülbelől a következőleg oszlanak fel.

5	üteny	alkotja	a bevezést,
18	«	«	az I. részt,
4	«	«	az átmenetet az orgonapontra,
12	«	«	az orgonapontot,
3	«	«	az átmenetet a II. részre,
18	«	«	a II. részt,
8	«	«	a codát, tulajdonképen 9, mivel a II. rész befejező ütenye egyszersmind a coda kezdete,
1	üteny	az átmenetet képezi a II. tételre;	
összesen 69	üteny.		

Hátra van még meghatározni a tétel formáját.

A bevezetés, orgonapont a megelőző és követő átmenettel, valamint a befejezés a két tételt közvetítő ütenynyel bővítések s így nem tartoznak a szorosabb értelemben vett formához. Ezt tehát csupán az I. és II. rész alkotja.

Az I. rész áll két kis tételből, melyek egy nagy tételnek felelnek meg és egy nagy tételből.

Két nagy tétel pedig egy nagy periodust képez.

A második rész alakulása teljesen megfelel az elsőének, tehát azt is egy nagy periodus alkotja.

Két nagy periodus összekötéséből származik a 2 részű nagy dalforma, mely e darabban gyönyörűen van érvényre juttatva.

Az egész dal cis mollban van tartva s míg a tágabb értelemben vett első rész Gis durban, a dominánson végződik, — s így hangnemileg emelkedik, — a második rész ismét ott nyugszik meg, honnan az egész kiindult, cis mollban.

Tehát az egész darab alapját tulajdonképen ez képezi:

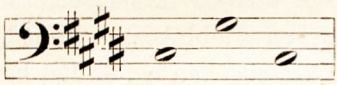

A dalforma genialisan van kibővítve bevezetés, orgonapont és coda által. Ugyancsak a kibővítéshez tartoznak az átmenetek is.

E bővítmények szépségét és értékét növeli az, hogy bennök új elem nincs, csupán a szoros értelemben vett dalban előfordult motivumok vannak igen érdekesen feldolgozva. Így az orgonapontot megelőző 4 üteny a dal első kis tétele után van képezve; az orgonapont elején feldolgozott motivum a 2-ik kis tételből van véve s ez — miután a kisérettel egybeolvadt — az orgonapont végén tért enged egy már előfordult befejező motivumnak, mely a kiséretből csodálatos természetességgel válik ki. Az orgonapontot követő három üteny közül az első magát az orgonapontot fejezi be, míg a harmadik végén már a dal második részének kezdetét észlelhetjük. Ezen kívül e három üteny a bevezetésre emlékeztet s így a visszatérés a dal kezdő tételére annál természetesebb.

A codában az első rész kezdő motivuma játszik főszerepet, ezenkivül előfordul benne két ismerős végző motivum is s az egész kidolgozása az orgonapontra s a bevezetésre emlékeztet.

E darabnak (tételnek) csodálatos hangulatot ad már a bevezetésben felléptetett hárfaszerű triola kiséret. Ez — bár a darab végéig meg van tartva, önmagában véve is — gazdag változatosságot nyújt az által, hogy a leggyönyörűbb accord-egymásutánt tünteti fel, mely igen sok helyt — a triolák alsó és közbülső hangjait is figyelembe véve — érdekes melodiát képez.

Ez utóbbi körülményt az előadónak felhasználni ajánlatos, mint ez Bülów kiadásában is meg van jegyezve, mert ez által az egész darab zengzetesebbé válik. Ez egyszerűen akkép történik, hogy a kiséretnek dallamot feltüntető hangjait értéküknél tovább tartjuk s így a bennök rejlő melodia kiválik.

Természetesen ennek soha sem szabad a tisztaság, sem pedig a főmelódiák rovására történni. Tehetséges egyénnek elég ennyi figyelmeztetés, mert kijelölni minden egyes kiemelhető hangot, lehetetlen.

A kiséret változatosságát az is fokozza, hogy az orgonapont- és codában a dallammal összeolvadva maga is remek melodikus hajlást képez.

Hogy a fődallam milyen gyönyörű, felesleges mondanom s ezért a figyelmet csak a bal kéz el-elhaló melodiájára kivánom felhívni, mely az előbbinek méltó vetélytársa. Folyton octávákban tartva az előadás felette meg van nehezítve, mivel a dallam csak úgy juthat teljesen érvényre, ha a hangok egymással tökéletesen vannak összekötve.

Hogy ez elérhető legyen, az ujjrakásra nagy figyelmet kell fordítani. Az ujjak cserélése itt jelentékeny szerepet játszik.

A bal kéz az eddiginél is nagyobb jelentőséget nyer a codában, hol a főmotivumot hozza, tehát ennek megfelelőleg játszandó.

Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a darab eszméjét sem a jobb kéz melodiája, sem a bal kéz dallama, sem pedig az accord egymás után magában véve nem tünteti föl, hanem a két melodia — beszédesség tekintetében is vetélkedve — ugyanazt

az érzelmet, ugyanazt az eszmét törekesznek megérzékíteni, melyhez a kiséret a hangulatot teremti meg.

Tekintsük most az egyes jeleket, melyek a tétel előadását közelebbről meghatározzák.

A tempo adagio sostenuto, azaz igen lassú, kitartott. Némely kiadásnál metronomjelzést is látunk, de e tételt e szerint játszani nem tartom tanácsosnak. A kinek jó ízlése van, kellő tanulmányozás után eltalálja a helyes tempót s különben is — főleg e tételnél — saját ízlésünk sugallta lassúsággal nagyobb hatást lehet elérni, mint egy lelkünknek idegen, betanult tempóval.

A hangnem cis moll. Bizonyára magasabban szárnyaló, gyöngédebb gondolatokat kelt e hangnem mint pl. a *c* moll, s fájóbb érzést a moll, mint a dur.

Az ütenynem ₵-alla brève.

Az ilyen ütenynem-jelzésnél $^4/_4$ helyett két felet kell számítani, de míg a $^4/_4$ ütenynél az első és harmadik negyed kap hangsúlyt, addig az alla brève ütenynél csupán az első negyed. E tétel tanulásakor tehát erre is figyelmet kell fordítani.

A tempójelzés alatt ez olvasható: ti deve suonare tutto questo pezzo delicatissimamente e senza sordini. Azaz: ezen egész darabot a leggyöngédebben és tompítás nélkül kell játszani. Az első ütenyben ismét ez olvasható: sempre pp. e senza sordini. T. i. folyton a leghalkabban és tompítás nélkül.

Bár Beethoven e körülményre, hogy a tétel tompítás nélkül játszassék, szokatlan súlyt fektet, a nézetek épen e pontra nézve eltérők.

Némely nagy mester úgy értelmezi, hogy a pp. daczára nem szabad bal pedált használni; mások meg, hogy a jobb pedált folyton kell venni — természetesen minden accordváltozásnál megújítva.

A bal pedál arra a czélra szolgál, hogy három húr helyett egyszerre csak egy szóljon, ezért azt lenyomván, a hatás gyengébb, de tompább is. A jobb pedál czélja pedig, hogy a tompítót felemelje s a húr tovább és szabadon rezeghessen.

A feliratból bizonyos, hogy bal pedált nem szabad használni, kétség csak az iránt forog fenn, hogy e megjegyzés nem a jobb

pedál folytonos használatára vonatkozik-e? Ez utóbbi feltevés mellett szól az a körülmény, hogy Beethoven megjegyzésében nem a «de», hanem az «és» kötőszót használja.

A híres Beethoven-játékos *Moscheles* kiadásában úgy van értelmezve, hogy az egész tételt jobb pedállal kell játszani, míg Beethoven mostan élő, nagy hírű értelmezője, *Bülow*, e tételben végig bal pedált s csak kevés jobb pedált használ; mások ismét sem az egyiket, sem a másikat nem verik. Ízlés dolgában vitatkozni nem lehet, ezért az előadó legjobban teszi, ha nézeteltérés esetén mindig a saját ízlését követi, mert az előadás csak így lehet benső és természetes. Szerény nézetem szerint, e tétel túláradó gyöngédségének, zengzetességének s a hárfaszerű kiséretnek minden tompitás ártalmára van, tehát bal pedált egyátalán nem, míg jobb pedált folyton kellene használni.

Ügyes játékos így is fog lehelletszerű pp.-t létrehozni, a mi e darabban nagy szerepet játszik.

Hogy mennyire óhajtotta Beethoven a pp.-t megtartani, mutatja az is, hogy az 5-ik ütenyben, midőn a melodia kezdődik, ismét kiírta, tehát a költő intenciója szerint a dallamnak sem szabad pp.-nál magasabbra emelkedni, bár az a tartás és a phrasisok szerinti domborítás által a kisérettel szemben előtérbe jut. Ezenkívül más dynamikára vonatkozó jelzés nincs is több az egész darabban, mint nehány crescendo és decrescendo, melyek mindig a melodiák emelkedésének és esésének felelnek meg. A figyelmes játékos azonban az előíráson kívül is fog színezhetni. Így pl. az orgonapont elején feldolgozott motivum mélyebb octávában való ismétlését halványabban lehet és kell előadni, mint mikor az a magasabb octávában fordul elő.

Megjegyzendő azonban, hogy az erőkifejezés e tételben *p.-nál sehol sem emelkedik magasabbra.*

Egészen eltérő szokott még lenni a 16., 18., 52. és 54-ik üteny első negyedében látható 9-ed hangköz előadása. Nagy mesterem, *Erkel*, hogy a bántó dissonancziát mérsékelje, meg, hogy a felső dallamot nagyobb kifejezésre juttassa, e hangközt erősen törve szokta játszani. Mások ismét, pl. Stavenhagen, hogy a lelket mar-

czangoló fájdalmat jobban kifejezzék, ezt erősen kiemelve s egyszerre megütve veszik.

Ez ismét ízlés és felfogás dolga, nézetem szerint azonban e tétel túlvilági gyöngédségének az előbbi felfogás inkább megfelel.

A phrasirozást vévén szemügyre, mindjárt szembetünik, hogy a kötések nem az ütenyek, sem pedig az ütenyvonalak szerint, de még csak a két melodiában (jobb kéz- és bal kézben) nem is egymásnak megfelelőleg vannak írva.

Valamint a költeményekben is az egyes mondatok hossza nem a méretektől, sőt nem is a soroktól függ s az előadónak nem a sorokra, hanem a mondatokra kell ügyelnie; úgy a zenében is a phrasirozás kiváló figyelmet igényel.

Kötések kezdete új betétellel jár, a mi egész természetesen hangsúlyt von maga után; miért is különböző phrasirozás mellett egy darabnak különböző értelem is adható.

Mivel a phrasirozás ily nagy befolyással van a felfogásra, tanácsos megtartani az eredeti jelzést, mint az pl. a Peters kiadásban található.

A helyes előadásnak egyik eszköze a jó ujjrakás is. A mostani kiadások majdnem kivétel nélkül el vannak látva erre vonatkozó számokkal. Míg azonban ezeket mindig lelkiismeretesen figyelembe kell venni, ne mulaszsza el soha a tanuló azt egyszersmind szigorú birálat tárgyává tenni, s a hol jónak látja, megmásítani. A vezérelv az legyen, hogy a kötések, kiemelések s általában minden hang minél könnyebben és biztosabban legyen kivihető.

Figyelemre méltó s feltétlenül követendő a *Liszt* által használt ujjrakás a következő helyen; valamint ennek valamennyi ismétlésénél.

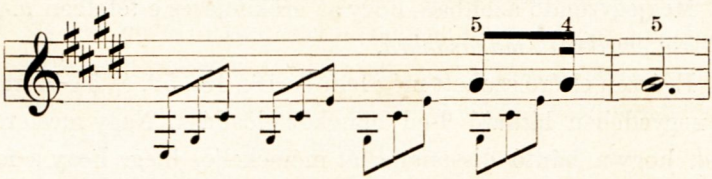

A három gis csakis így juthat harangszerűleg érvényre.

Ha az eddigi megfigyelések szerint eljátszuk e tételt, nem tagadható, hogy a míg az egyszerű s mégis gyönyörű bevezetés egy szép holdvilágos nyáréji hangulatot idéz fel lelkünkbe — a fenséges, gyönyörű melodia olyan nagy, nemes, gyöngéd szeretetről, imádatról s oly szívig ható fájdalomról beszél, milyet még költő nem énekelt meg soha.

Az orgonapont elején a könyekig megható fájó, gyöngéd, vágy és szeretetteljes motivumon ábrándozik el a költő, majd magasabb regióba emelkedve, a dal a kisérettel összeolvad s mindig magasabbra szárnyal, visszatérvén, a kiséretből szinte öntudatlanul válik ki az első részt befejező bámulatos motivum, mely kétszeri ismétlés után elhalván, a bevezetésre emlékeztető három összekapcsoló üteny után egész természetesen következik a II. rész.

Ez hasonló lévén az első részhez, hasonló előadást is kiván. Mégis nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az első rész eljátszása által a lélek érzékenyebb hangulatra tesz szert, mint volt a darab kezdetekor s természetesen az előadásnak is némileg fokozottabbnak kell lennie.

A codában, míg a bal kéz folyton ugyanazon motivumot hozza — ezzel mintegy az érzelem állandóságát jelezvén —, a jobb kéz, mint a szivárvány, mely égi hídként az eget a földdel összeköti — épül a gyönyörű alapra s a bal kéz kifejezését még fenségesebbé teszi s ez összhangba, mint fájó sohaj vegyül egy már előfordult végző motivum. Végre az egész egyetlen pp. mély hangban hal el.

E befejezés nagyon megfelel a darab jellegének, mivel az egész annyira finom, gyöngéd, annyira nem e földről való, hogy csak egy túlvilági álomhoz hasonlítható.

A két utolsó accord csupán arra szolgál, hogy a fájó s mégis kellemes hangulat tovább megmaradjon s egyszersmind bevezesse a következő tételt, melynek ez után megszakítás nélkül kell következnie, mint e megjegyzés is mutatja: attacca subito il sequente.

Budapest. Leley A.

IRÁSBELI DOLGOZATOK

A FRANCZIA FELSŐBB LEÁNYISKOLÁKBAN.

A l'«Enseignement secondaire des jeunes filles» czimü havi folyóirat nyári számaiban a carpentrasi s a lyoni felsőbb leányiskolák igazgatónői egész terjedelmében közlik egy növendékük irásbeli dolgozatát, s hozzájuk csatolják egyszersmind az illető szaktanár vagy tanítónő bírálatát, javításait, megjegyzéseit.

Hadd ismertessük röviden e dolgozatokat, hogy t. olvasóink pillantást vetve a franczia vidéki felsőbb leányiskolai növendékek eszmevilágába, egyúttal némi képet nyerhessenek arról, milyen irásbeli feladatokat készíttetnek a leánykákkal a fent említett iskolákban s mikép javítják azokat.

Az első egy 13 éves leányka földtani dolgozata. Czíme: «A bányák. — A bányászat. — A bányák termékei s azok haszna.»

A bevezetésben a növendék a birálótól is helyeselt, világos, szabatos mondatokban magyarázza a bánya s a bányászat fogalmát; különbséget tesz az egyes ásványrétegek között, s erről ügyesen tér át a bányászás különféle nemeire. Eddig a lap szélén folyton helyeslő «jól van»-nal találkozunk.

A konyhasóbányák ismertetésénél a biráló helyreigazítja a sós vizek párolgásáról tévesen elmondottakat. — A vielicskai s több francziaországi sóbánya leírása valamint a földdel s más anyagokkal vegyült konyhasó aknázási s tisztítási módjának ismertetése helyesnek találtatott.

A többi bányatermék, a kőszén s az érczek felsorolásánál a biráló kifogást emel az ellen, hogy a növendék nem foglalkozik

behatóbban a kőszénbányászattal. — A dolgozatnak az érczek olvasztásáról — kohókról szóló részében a biráló több tévedésre akadt s gáncsolja a befejező rész utolsó megjegyzését, melyben a tanuló visszapillantva az érczek hasznos voltára, felkiált: hogy azok nélkül a világ ép oly kietlen s szomorú volna még most is, mint kétezer évvel ezelőtt, holott a virágzó római birodalom ép akkor állott hatalma s fénye tetőpontján.

Végül legyen szabad az eredetiben a dolgozat első lapjának szélére írt általános birálatot is ide jegyeznünk:

«Jól kidolgozott feladat. Mondatszerkezete itt-ott hiányos.»

A második dolgozat magasabb osztályú növendék tollából került ki s tárgya jobban felel meg a fiatal lány kedélyvilágának. A tétel a következő: «Corneille Emiliájának jellemzése.»

A «Cinna» tragédiája részletes elemzését teljesen mellőzve, tüntesse fel Emilia jellemének fejlődését. — Kié a főszerep e darabban: Emiliáé, Cinnáé-e vagy Augusztusé? — Melyik e három alak közül a legdrámaibb?»

A növendék értekezését Emilia általános jellemzésén kezdi. Rövid lendületes szavakkal állítja elénk a római leány erélyes, szenvedélyes lelkét, a mely középutat nem ismerve egyenlő hévvel enged a szeretet s gyűlölet indulatának. Dicsőségszomja tévútra vezeti s a képzelt fénytől elkábítva hősiességet vél látni a bűnben, érzelmet a gyöngeségben.

A biráló szerint e jellemzés nem elég világos — határozatlan. Helyesli azonban, hogy a növendék a tárgyalásra áttérve magasztalva emeli ki Emilia jellemének alapvonásaként a legtisztább erényességet, — őszinte igazlelkűséget. — Jóváhagyja a növendék ama fejtegetését, mily szépen fokozta a költő Emilia lelkében a férfias erélyt, a gyermeki szeretet túlzó hevét, a szabadság szenvedélyes szeretetét, hogy annál nagyobbnak tűnjék majd fel önmegaláztatása drámai küzdelmében.

Kifogástalannak, a valóságnak megfelelőnek tartja a biráló a tárgyalás egész első szakaszát, melyben Emilia forrongásban álló lelkét tünteti fel. A leggyöngédebb gyermeki szeretet a szerelem, ez pedig a haza- s szabadságszeretet ellen ví kemény harczot. Az

első gyülöletre tüzeli Augusztus császár ellen, a ki megölte atyját, s bosszúvágygyal tölti el a fiatal szivet. Ámde a gyűlölet hevénél forróbb a szerelem, mely jegyeséhez, Cinnához fűzi. Őt választotta bosszúja eszközeül — de jaj mennyi veszély vár reá! S a szerető szív aggodalmai egy pillanatra szinte elfelejtetik Emiliával megholt atyját, gyűlöletét, a dicsőséget . . .

De vajjon csakis atyja ártatlanul ontott vére kiált bosszúért? . . . Nem csak atyja gyilkosát gyűlöli ő Augusztusban, gyűlöli benne a császárt is proskripczióival, a zsarnokot — az önkényes uralmat.

Emilia szerető leány, szenvedélyesen szerető nő, — de mind ezeken felül a régi, dicső római köztársaság gyermeke. A Clœliák, Cornéliák ivadéka elnémítja szíve «gyáva gyöngédségét», a hozzá nem méltó gyöngeséget s meghagyja Cinnának, hogy tegye meg kötelességét s ha ott kell vesznie, majd követi a halálba!

Az egész szakaszban csak egyetlenegy alaki hiba fordul elő: a tulajdonnévnek többszöri, kissé szónokias ismétlése.

A növendék a tárgy szépségétől mind jobban s jobban elragadva festi Emilia lelkiviharát, a mint a császár váratlan jósága s szelídsége által elhatározásában megingatott Cinna bevallja, hogy igéretét be nem válthatja; a hevesen kifakadó nő fenséges megvetéssel, rabszolga névvel illeti — szenvedélyes kitörése közben is megőrizve nőiességét, mert hiába «szereti őt akármilyen is legyen!» s föl nem áldozza magát képzelt kötelességének, nem adja oda szerelmét Róma szabadságaért!

Aztán utal fogságában tanusított higgadtságára, igazlelkűségére, az V. felvonásban Augusztussal szemben tanusított merész, kihívó fellépésére. Felhozza, mily büszkén követeli tőle Emilia bűnhődése részét — míg végre Augusztus nagylelkűségétől lesújtva, fölhevült képzelete bilincsei lepattannak, s bevallja vereségét, nemes őszinteséggel megbánja a mit tett, — megadja magát — eltemeti halhatatlannak gondolt gyűlöletét s e nehéz diadal árán a nagylelkű császár magaslatára emelkedik.

A fejtegetés eme része oly tökéletesen megértett s mélyen átérzett tanulmányozásra vall, hogy a biráló egy homályos passzus,

meg egy kissé pongyola kifejezés helyreigazításán kívül mindenütt dicsérő sorokat jegyzett a lapok szélére.

Elég sikerültnek mondja ama tételre való óhajtást is vajjon Emilia-e legdrámaibb alakja a Cinna tragédiának? A növendék helyesen jegyzi meg, hogy Emilia jelleme fenséges, szép, érzelmei drámaiak, de a főszerepet oda nem itéli neki. Még kevésbbé Cinnának, a kinek — úgymond — nagyságából sokat levon gyöngesége. Mert nem áll-e egészen Emilia befolyása alatt, s csak későbbi habozásában vergődik némi önállóságra?

Igen helyesnek találja a biráló a dolgozat ama részét, a mely Augusztust nyilvánítja a tragédia legdrámaibb — s egyszersmind főalakjának.

A legforróbb szeretet s bosszúvágy között keletkezett lelki küzdelem nyilván tragikus, de nem állja ki a versenyt ama nehéz tusával, mely a bizalmában megcsalatkozott, mélyen sértett császár lelkében folyik, a ki zsarnoki jogaitól önként lemondva a megérdemelt hóhérbárd helyett baráti jobbot nyujt gyilkosának. Ő, a ki az egész világon uralkodik, önmagán is óhajt uralkodni, a ki a világot legyőzte, hadd győzze le ön szenvedélyeit!

Igen, így végzi M. O. k. a. értekezését, a Cinna tragédia fő hőse Augusztus, mert csak az fenségesen szép — a mi fenségesen jó is egyszersmind, s mert az erkölcsi szépség legmagasabb fokát e tragédiában Augusztus személyében látjuk megtestesítve.

A befejezés a biráló véleménye szerint helyes ugyan, de a dolgozat terjedelméhez képest rövid.

Az általános birálatot ezekben állapítja meg:

«Jól s gonddal keszített dolgozat. Emilia jellemét nagyon jól fogta fel, s lelki fejlődését helyesen s érdekesen fejtegeti. Gondolatai, kifejezései határozottak s világosak. Kár, hogy értekezése befejező részét kissé elsiette.»

Összehasonlithatás szempontjából nem volna érdektelen ismertetnünk hazai felsőbb leányiskoláink növendékeinek egy-két dolgozatát, s azok birálásának módját, de ezt a t. szerkesztőség engedelmével majd egy más alkalommal.

Budapest. Tocsek Helén.

FEGYELMEZÉS AZ ELEMI ISKOLÁBAN.

Ma az általános iskolakötelezettség korszakában minden nemzet főgondja a nevelésügy; mert belátja, hogy a milyen nevelésügye, olyan lesz jövendője is. A szülő legdrágább kincsét: gyermekét, a haza reményét: ifjúságát a tanítóra bízza, s ez hosszú évek során gyúrja, formálja az Isten teremtését, hogy a szülőnek jó gyermeket, a társadalomnak hasznos tagot, a hazának jó fiat képezzen. Álljunk meg egy pillanatig egy modern iskolaépületnél, melyben a tanítók a társadalom jövőjére nézve eme nagyfontosságú munkát végzik. Semmi hang, semmi nesz. Majd csengetyű hangja rezdül meg, egy pillanatnyi csend még, mozogni látszik a föld, mintha népes hangyaboly mozogna, s páros és páratlan sorokban jő ki a gyermeksereg s elárasztja a széles tért vagy utczát az iskola előtt. Tekintsük meg közelebbről a gyermeksereget.

Mennyire különböznek külsejükre nézve!

Azonnal észrevehetjük, melyiknek van otthona, melyiknek anyja, ki gondját viseli, s melyiket várja otthon a szüle, mert nagyon siet hazafelé. Jó nagy része azonban rongyos, piszkos, ácsorgó csapatot képez az utczán, tán nincs is otthona! Időtűző játékhoz fog, idegen nyelven beszél, szitkozódik, verekedik. S a minő különbség van iskoláink növendékeiben külsőleg, annyiban különbözik értelmi s erkölcsi világuk is. S ha meggondoljuk, hogy az 50—80 növendékből álló osztály, melynek talán mindegyik tagja nemcsak különböző öröklött sajátsággal, de a különböző társadalmi osztályok annyi különböző félszegségével, sőt már romlottságával is bír, egy ember lelkére van bízva, hogy azokból állampolgárokat képezzen: beláthatjuk, mily óriási feladat vár a tanítóra, ki csak pedagógiai tapintata, kiváló képzettsége és erkölcsi nagy-

sága által szoktathatja a fegyelmetlen, értelem- és erkölcsökben oly különböző csapatot engedelmességre és szorgalomra. Nehezebb most a fegyelemtartás mint valaha volt! halljuk szerteszét. Természetes. Századokon át nem történtek annyi változások az országokban és államrendszerekben mint napjainkban. A nép gondolkodik, s nem bizza magát egyesek vezetésére, ha csak kiválókra nem. Vajjon ki tagadná, hogy gyermekeink gondolkodnak? Okosabb, élénkebb már az elemi iskolás gyermek is, s ki most vezeti, az különb legyen, mint hajdanta volt.

A vidéki városok és faluk iskolásai természetesen más képet mutathatnak, s más eszközökkel lehet reájuk hatni. Mi most csak egy nagy város, épen édes hazánk fővárosának iskoláit s a fegyelemtartás nehézségeit vizsgálgatjuk.

Fővárosunk százezreket költ évenként iskoláira. Minden esztendőben ujít, javít nevelésrendszerén. Iskolákat épít, melyek a higiena követelményeinek megfelelnek, változtat a tananyagon, tanterven, jobb tankönyvekről gondoskodik és új tanerőket alkalmaz. Vajjon milyen eme modern iskolákban a fegyelem? Bizony sok a panasz ellene, s a tanítók a legtöbb esetben tehetetlenek e panaszokkal szemben. Pedig megvan tanítóinkban ama fokú intelligenczia, melyet századunk a társadalom pedagógiai munkásaitól ma megkiván; megvan bennök a hivatásszeretet is, a fegyelemtartásnak eme legfőbb eszköze, s a fegyelem még is laza, a fegyelemtartás megengedett eszközei elégtelenek.

E sajnálatos körülménynek oka épen fővárosunk s azt hiszem, minden nagy város különös helyi viszonyaiban rejlik.

A város napról-napra népesebb lesz. A lakosság nincs s nem is lehet akképen megoszolva, hogy egyik területében tisztán az értelmiség, iparos avagy munkás nép laknék. Mindannyi gyermeke pedig népiskoláinkat látogatja. És mindannyi más-más nevelésben részesül a szülői háznál. Az iskolakötelezettségnél fogva a leggazdagabb a legszegényebbel, az értelmes a bárgyúval, a tiszta a piszkossal, a jól nevelt a neveletlennel, de még a német ajkú a tóttal, emezek a magyarral kerülnek össze.

Ez ugyan a társadalmi ellentétek kiegyenlítése czéljából igen

czélszerű, de annál bajosabb dolog a fegyelemtartás szempontjából, mert egy tömeget fegyelmezni annál nehezebb, minél inkább érezhető a különbség a növendékek származását illetőleg. A tanító mindannyival egyformán tanúl, mindannyit egyformán neveli. És a korszellemnek megfelelően mindegyik növendékénél csupán atyai intést, dorgálást, sarokba állítást és végül bezárást alkalmazhat büntetésképen. Az értelmes szülőtől származó jól nevelt tanulónál czélt érhetünk a büntetések e nemeivel. De ki állíthatja, hogy ama gyermeknél is, a ki otthon szitokhoz, lökdöséshez és ütéshez van szokva? Pedig a fővárosi iskolák növendékeinek jó nagy része ilyen bánásmódban részesül a szülői háznál. Ezek a szép szót, dorgálást, kiállítást és bezárást fel sem veszik. De még örül is a kis gonosz az utóbbinak, hiszen tanítója is ott marad, foglalkozik véle, mig otthon csak ütés, gyerekczipelés és éhezés vár reá.

És itt nem a társadalom szegénysége, inkább műveletlensége a hibás; s annál hibásabb, mert nemcsak rossz családi nevelést nyújt a gyermekeknek, de az iskolát sem támogatja eléggé nevelői hatásának érvényesítésében.

Tekintsünk csak egy példát. A tanító kötelességérzetét fejleszti növendékeinek az által, hogy azoktól megköveteli, hogy minden napon 8 óra előtt az iskolában megjelenjenek. Tiszták legyenek. Könyvvel és irószerrel el legyenek látva. Feladatukat megtanulják, megirják stb. Támogatják-e ebben eléggé a szülők a tanítót? A szegény szülő éppen nem. Mert gyermekét a rendes iskolába járásban maga akadályozza meg, midőn általa a házi munkákat végezteti, szegénysége miatt tanszerekkel el nem láthatja, s mert az anya, apa korán munkába mennek, a gyermek sem rendesen mosakodni, sem öltözködni meg nem tanul, tehát tisztátalan. Gyakran szülei által a lakásból naphosszat is ki van zárva, feladatait sem készítheti el, tanulói kötelességének meg nem felelhet. A jobbmódú szüle is, oh mily gyakran, akár tudatlanságból, akár vétkes könnyelműségből a tanító rendeleteivel ellenkezik, vagy azokat teljesen ignorálja. S elég, hogy egy osztályban e két fajból egy-két növendékünk legyen (de hánynyal van több!), hogy a fegyelem meglazuljon.

Milyen büntetéseket mérhet mai nap a tanító azon tanulóra, ki tanulói kötelességeit a fentemlített okokból nem teljesíti? Végig alkalmazhatja az engedélyezett büntetések minden nemét; de hiában, és eléggé rosszúl cselekszik, mert az említett mulasztásokért a növendéket megbüntetni helytelen dolog. Ha pedig büntetlenül hagyja, csorbát szenved tanítói tekintélye (miután nem mutat következettességet) s előáll a fegyelmetlenség. Azt hiszem, e dilemmából a tanítót részben az iskolaszék közbelépése szabadíthatja ki. Az iskolaszék főfeladata ugy is az, hogy a szülők és tanítók között mintegy közvetítőként szerepeljen. Fegyelmi szabályaink is az iskolaszékek kötelességévé teszik, hogy gondoskodjanak arról, hogy minden tanköteles gyermek az iskolába eljárjon. Ha valamely szülő az 1868. évi 69. §. ellen vét, irányában a 38. t. cz. 4. §-át alkalmazhatja.

De mily ritkán foganatosítják iskolaszékeink a 38. t. cz. 4. §-át. A külvárosokban és kültelkeken a növendékek rendetlenül látogatják az iskolákat, nagy része az utczán csavarog, sokan a téli hónapokban (kellő ruházat hiányában) el sem jönnek. A rendetlenül iskolát látogató növendék iskolai fegyelemhez nincs szokva, ezért az iskolai fegyelmezetlenségnek nagy részben okozója. S mig az iskolaszékek egy része a szülőkkel szemben nagyon elnéző, más része az iskolával semmit sem törődik. Baj az is, hogy a tanítók elleni fegyelmi eljárásban nagyon is buzgón és nyilvánosan jár el az iskolaszék, úgy hogy a napi sajtóból szülő s gyermek egyszerre tudják meg a tanító megdorgáltatását, vagy megbüntetését. Már pedig a tanító személye szent és sérthetetlen legyen a tanuló előtt. Másik nagy baj az, hogy el. isk. növendékeink még havi értesítőjükben is elolvashatják, hogy ha a szülőnek a tanító ellen lenne kifogása, ügyét az iskolaszék elnökének jelentse be. Ebből a gyermek csak azt következtetheti, hogy a tanítót is meg lehet büntetni. Igaz, hogy ezt a szülőknek tudtára kell adni, de miután a szüle előbb a tanítóhoz, azután pedig az igazgatóhoz fordul panaszával, ez utóbbi komoly esetben úgy is felvilágosítaná az igazgató a megsértett szülőt, hogy hova forduljon igazságért.

Mindezen bajokon, melyek a fegyelemtartást oly nehézzé, majdnem lehetetlenné teszik, segíteni kellene.

Miként lehetne ezen okokat megszüntetni?

1. *Tanítói egyesületeink által,* melyek mintegy a tanítók továbbképzését támogatnák. Nekik tanácsot szellemi és erkölcsi támogatást nyujtanának. Erre volna üdvös a serényebb munkálkodás a tanítói körökben.

A társadalmi osztályok műveltségének kirivó különbségét remélhetőleg enyhíteni fogja az idő s az iskolák mívelő hatása!

2. A társadalom egyes míveltebb osztályainak segítségül hivása által. Van már egyesület, mely az éhező iskolás gyermekről gondoskodik: mindent el kellene követnünk, hogy áldásos tevékenysége minél nagyobb körre terjedjen. A főváros gazdag családjai ruházattal is elláthatnák, itt-ott el is látják a szűkölködőket. De állítanunk kell a hatóság és társadalom segítségével gyermekmenhelyeket is, hogy ne legyen annyi elzüllött és vásott növendékünk.

3. Érintkezzünk többet a szülővel. Az értelmesebbeket hívjuk meg felolvasásokra a pedagógiai körökbe. Ismertessük meg őket a jó nevelés elveivel, az iskolai rendszabályokkal. A munkás népnél azonban, melynek ehhez sem értelme, sem ideje nincsen, a hitoktatók lehetnének a közvetitők (a szószékről) iskola és szülő között.

4. Az iskolaszék nagyobb erőt fejtsen ki a szülővel szemben, hogy gyermekét rendesen iskolába küldje; hasson társadalmi uton a gyermekeknek tanszerekkel való ellátására. A havi értesítőből a «Felhivás a szülékhez» czimű fejezetből a 8. pontot el kell törülni.

5. Gondoskodnunk kell alkalmas játszóterekről. Iskoláink szűk folyosóin az iskolai szünperczek alatt egymást taszigálva, lökdösve zsibong a sok gyermek s a helyi viszonyok minduntalan megteremtik az alkalmat a veszekedésre, verekedésre. Mily más volna mindez, ha az iskolai játszótereken tölthetné szabad idejét a gyermek s testedző és szivderítő játék által felvillanyozva, fogékonyabbá válna a szellemi munkára s társainak és tanítójának nemes hatású szeretetére.

Valóban miért ne lehetne ma, mikor az emberi természet ismeretének birtokában annyi eszköz áll rendelkezésünkre a nevelési hatások foganatosításában, a korszellemnek megfelelő szelidebb nemesebb eszközökkel fegyelmet tartani. A tanító magára hagyatva természetesen keveset tehet, de tanítótársaival együtt a családra, a társadalomra támaszkodva ereje megtizszereződik. Csak a társadalom és a család nemes értelemben vett közrehatása veheti ki a botot a tanító kezéből; csak ezek által támogatva lesz képes a fegyelemtartás legszelídebb eszközeinek alkalmazása mellett is rendhez, engedelmességhez, önuralomhoz szokott és mégis nemesen, szabadon gondolkodó nemzedéket nevelni, mely korunk nagy eszméit idővel megérteni s nemesebb és boldogabb társadalmat alkotni képes. Ne riadjunk vissza a nehéznek látszó feladattól, lelkesült tevékenység és összetartás idővel mégis eredményre vezet!

Budapest.

Justus Eszter.

AZ ANGOL TANÍTÓNŐK FIZETÉSÉRŐL.

Angolországban a tanintézetek leginkább társadalmi úton magánvállalkozás folytán létesülnek, a tanárok, tanítónők díjazása igen sok esetben alku tárgyát képezi s ez okból ott pontosan megállapitott fizetési fokozatokkal nem találkozunk. Ugyanazon fokozatú tanintézetnél ugyanazon képesítési fokozattal biró tanítónők is majd kisebb majd nagyobb fizetést élveznek, a szerint, a mint ezt a helyi körülmények, a verseny stb. magával hozza. De éppen ebből következik, hogy a fizetés néha nem üti meg azt a mértéket, melyet a magasabb képesítési fokozattal biró tanítónők elérni óhajtanának. Ezért mozgalom indult meg köztük, melynek az a czélja, hogy az egyetemi rangfokozattal biró tanítónők fizetési minimumát magasabbra emelje. E mozgalom az angol «Tanítónők Egyesületét» is foglalkoztatta; az egyesület gyűlésein tanácskozások folytak e tárgyban, s az egyik gyűlésen *Clare E. Collet* igen erélyes hangú felolvasásban buzdítja társnőit a czélnak egyesületi úton való megközelítésére. Ezen felolvasásból a «Journal of Education» nyomán közöljük a következő részleteket, mint a melyek e kérdést előttünk teljesen megvilágítják:

«Midőn pártját fogom azon eszmének, hogy más egyforma foglalkozást űzők példájára fizetésük emelése czéljából a tanítónők is ú. n. *szövetséget* alakítsanak, mindjárt kezdetben két nagyon elterjedt balfelfogással találkozom.

Az egyik abban áll, hogy sokak szerint ily szövetség okvetetlenül versengést, elégületlenséget vonna maga után. E téves felfogás könnyen eloszlatható. Hiszen ez egyszerűen annak következménye, hogy rendesen az ilyen összetartó szövetségek mindaddig nem vonják magukra a figyelmet, míg elégületlenség vagy épen

strike nem üt ki köztük, melyet aztán felületesen itélők egyenesen a szövetkezésnek tulajdonítanak. Még a műveltséggel nem biró munkásosztálynál s munkaadóknál is, kiket sokszor a kenyérért való harcz, az összeütköző érdekek késztetnek egymás ellen, még ott is szemébe ötlik az alaposan tanulmányozónak, hogy az egyforma foglalkozásuak összetartó szövetsége sok esetben enyhíti az elkeseredést, mely már az által is csökken, hogy kifejezésre juthat.

De a mi esetünkben azon ellenségeskedés nem forog fenn, mely rendszerint létrehozta egyes munka-osztályok szövetkezését. Igazgatónőink nagyobbrészt sorainkból léptek mostani állásukra s s bizonyára nem kevesebben reménylik a tanítónők közül, hogy közkatonából vezérségig vihetik fel. A mi érdekeink azokéval megegyeznek, a mennyiben a legfőbb czél közös: a nők helyzetének javítása. S ha közben-közben panaszkodunk is az ellenkezőről, nyugodtabb pillanatainkban belátjuk, hogy a szülőkben sem ellenségeinket, hanem jóakaró barátainkat tekinthetjük. A *művelt* világ eme két osztálya közt nincs helye ellenségeskedésnek s itt tényleg nem is létezik az.

A másik téves elmélet legyőzése nehezebb, mert megtámadása ép oly nehéz, mint védelmezése. «A tanítás t. i. — így hangzik az itélet — nem olyan mesterség, mint más. A ki erre adja magát, azt nem szabad a megélhetés kérdésének vezetnie, s ezért nem helyes, hogy a díjazás kérdésével annyira foglalkozunk. Ily nemes munka még rosszul díjazva is, önmagában rejti a jutalmat.» Megelégszem azzal, hogy csupán praktikus szempontból szóljak hozzá ezen okoskodáshoz, s nem fogom elmondani azon meggyőződésem okait, mely szerint e téves theoria képezi gyökerét sok rosszul végzett munkának a nők részéről és sok rosszul fizetett munkának a másik részről.

Nemes munka magában véve is megérdemli, hogy megtegyük, jutalom nélkül is, csakhogy azok, kik rosszul *vannak* jutalmazva érte, ritkán végezhetik úgy, mint a nemes feladat megérdemelné, ha csak nincs más jövedelem-forrásuk is. Nem kellene annyit hánytorgatni a díjazás kérdését; — de mindaddig míg azon javítva nincs, igenis kell vele foglalkoznunk. Vegyük csak tekintetbe azokat

a kiadásokat, melyeket minden nap, minden hét, minden év elhoz magával, s melyek számát az évek csak szaporítják! És nem volna-e óhajtandó mindjárt kezdetben oly jövedelmet biztosítani a tanítónőknek, mely megóvná őket a folytonos kétségbeesett küzdelemtől vagy épen alámerüléstől? De vegyünk egy hasonlatot magyarázatul. Senkinek sem kellene azért kötni házasságot, hogy megélhessen; de nem egyezünk-e meg abban mindnyájan, hogy helytelen, sőt esztelen dolog házasságra gondolni a nélkül, hogy kilátás volna a megélhetésre?

S azon büszkeséget, elégültséget, melylyel a jó körülmények közt levő tanítónő tekint betöltött hivatására, sohasem érezheti az a másik, kinek meg kell magától tagadnia a szükséges testi és szellemi táplálékot. Ki azáltal, hogy a művelt társadalomtól egészen el kell zárkoznia, lassanként géppé alacsonyodik, s nem tudva felülemelkedni az iskolaszobán, fokonkint képtelen lesz megérteni a külső világ izlését, ítéletét, még kevésbbé fog tudni rokonszenvezni avval. Ha pedig más oldalról is részesül segélyben, akkor bizonyosan kötelezettségei is lesznek annak fejében, s ez a kötelezettség lesz az, mi első sorban elvonja gondját, munkaerejét tanítónői hivatásától.

Meg lévén győződve arról, hogy a női tanítók addig soha tökéletesen meg nem fognak felelni feladatuknak, míg az által magukat függetlenül fel nem tarthatják: azt hiszem, hogy az egyletnek kötelessége volna kijelölni egy bizonyos évi fizetést mint minimumot, melyen alúl tagjai nem foglalnának állást sem nyilvános, sem magán-intézetben. Olyanokat pedig, kik mégis megtennék, nem fogadna be az egylet tagjai közé.

Ezen kívánság igazolására, valamint az említett minimális fizetés kijelölésére elegendő, ha a megélhetés feltételeivel foglalkozunk közelebbről. Van egy pont, melyen alul sohasem kellene a munkaadóknak a munkabért leszállni engedniök; s épen az iskolák érdekében nem szabadna a tanítónők fizetésének lesülyedni azon fokig, melyen már a tisztességes megélhetés lehetetlen. Az igazgatónők jól tudják, mit várhatnak ily rosszul díjazott tanítónőtől, de az intéző tanácsnak és végre a szülőknek is be kellene

látniok, milyen hatással van a gyermekekre oly egyén nevelése, kinek az életről való nézeteit megmérgezte az avval folytatott nehéz küzdelem. Igazgatónőket, tanítónőket s különösen e pályára lépőket figyelmessé kellene tenni, mily súlyos következményei vannak az összes tanítónőkre nézve annak, ha egyesek a megélhetésre szükséges minimális összegen alul is vállalnak állást, bízva abban, hogy családjuktól is kapnak támogatást. Ezen, az első időben nyujtott segély a legtöbb esetben elmarad később és gyakran megtörténik, hogy épen midőn *egeszen* csekély fizetésére volna szorulva az ily tanítónő: háttérbe kell szorulnia olyanok miatt, kiknek — úgy mint néki is pályája kezdetén — a családjuktól kapott segély lehetővé teszi a csekély fizetés elfogadását.

Egy ízben összeállítottam azon kiadásokat, melyeket a megélhetés magával hoz, s a fizetést, melyből ezen kiadásokat fedeznie kell a tanítónőnek. Számításomból világosan kitünik, hogy 80 font sterling — azaz körülbelül 960 frt — a legkisebb összeg, melyből egy felsőbb intézetben alkalmazott tanítónő, társadalmi állásának csak némileg is megfelelőleg, kijöhet; ilyen életmódot folytatni csakis rövid ideig képes egy müvelt nő, s akkor is csak azon reménynyel, hogy 1—2 év alatt biztos fizetés-javításra van kilátása. Azon fiatal tanítónő egyébiránt, ki egy évben 14 font sterlinget fordíthat ruházatára, kibékülhet legalább a túl sok javítani való feladattal, azzal vigasztalván magát, hogy ruhatára úgy sem engedné meg a társaságokba, kirándulásokra, stb. való meghivások elfogadását. S hogy az egy napra eső 2 penny «zsebpénz», melyből mulatságait, ajándékait, templomnak, szegényeknek szánt adományait kell fedeznie, úgy sem engedi meg szinház-, hangverseny-jegy vásárlását, — s igy bizvást javíthatja otthon a feladatokat. Csakhogy egészséges gondolkozású fiatal nőt, emberi kivánságokkal és müvelt ízléssel, bizonyára lehangolttá, kedvetlenné tesz egy ily módon töltött esztendő.

Évi nyolczvan font sterling bizonnyal a legkisebb összeg, melyet a felsőbb iskoláinkhoz kinevezett tanítónőknek adni kellene, legyen képzettségük bárminő fokon. Ha ennyit nem érdemel, nem érdemli, hogy kinevezzék. És épen ezért — tehát nem annyira saját, mint

a többi tanítónők érdekében, — kívánatos volna, hogy egyetemet végzett tanítónők ismét csak *magasabb* díjazás mellett foglaljanak el állást. Azok számára a minimumnak évi 100 font sterlingnek kellene lenni. Így nem fordulhatna elő azon gyakori eset, hogy kitünő és tapasztalt tanítónők, ha évi 100 font sterlingért folyamodnak, avval utasíttatnak vissza, hogy kisebb fizetés mellett alkalmazhatnak egyetemi fokozattal biró nőket is, — ha azt az állás különben nem is kívánná meg. Ez kikerülhető volna, ha a folyamodó tanítónő arra hivatkozhatnék, hogy kevesebb fizetés mellett olyant nem találnak, mert mint az Angol Tanítónők Egyletének tagjai, azok nem fogadhatnak el 100 font sterlingnél csekélyebb díjazást.

Igaz, hogy a fiatal, egyetemi fokozottal biró tanítónők is kezdetben járatlanok, tapasztalatlanok. De ha azt akarják, hogy az egyetemi diplomának becse legyen, tulajdonosát jutalomban kell részesiteniök. S a legfelső tanfolyam fáradságos elvégzése után kell, hogy jobb állásba lépjen az okleveles tanárnő mint olyan kollegája, kiknek szülei nem áldozhattak magasabb kiképzésre.

Az iskolák felügyelőségei ellenvethetik, hogy az egyetemi fokozattal biró tanítónők száma annyira gyarapodhatik, hogy csak igen kis részüknek jut alkalmazás, ha csak be nem érik a csekélyebb képzettség után járó díjazással. De erre azon kérdéssel válaszolnék: miért képezik a leányokat oly nagy számmal saját intézeteikben, miért biztatják a szülőket, hogy leányaikkal felsőbb tanfolyamokat végeztessenek, ha aztán sem ők, sem a szülők nem méltányolják az eredményt?

Arra az ellenvetésre pedig, hogy a tandíjak csekélyek, nem engednek méltányosabb fizetést, csak az a válaszom, hogy ezen körülmény oka is csak az iskolákban rejlik. Igen sok ujonnan alakult van köztük, melyek aztán csekélyebb tandíj által csinálnak konkurrenciát a régieknek. Ennek is eleje volna véve, ha nem akadna annyi tanítónő, ki csekély fizetésért elvállalja a tanítást a kisebb iskolákban. S a jobb intézetek felügyelőségei meg volnának e versenytől kimélve, ha beleegyeznének, hogy a Tanítónők Egyesülete a fentebbi módon határt szabjon a fizetések tulságos leszállásának.

A legnagyobb nehézség, mely az Egyesület tagjait még visszarettenti javaslatom elfogadásától, az, hogy ha nehánynak közülök sikerül is képzettségeinek megfelelő álláshoz jutnia, de mi történjék azokkal, kiket nem alkalmazhattak, épen magas követelményeik miatt? Itt félreértés elkerülése végett kijelentem, hogy javaslatom nem a fizetések felemelését czélozza; nem, óhajtásom csak az volna, hogy azok jelen niveau-jukon megmaradjanak szemben az iskolák előjáróságainak azon törekvéseivel, hogy egyetemi diplomával biró tanítónőket alkalmazzon minél csekélyebb díjazás mellett. Holott ők is belátják, hogy 100 font sterling volna a legcsekélyebb őket megillető fizetés.

És most nézzük, mi történik, ha az egyetemi fokozattal biró tanítónő elfogadja a 90 font sterlinggel javadalmazott állást, csak hogy állás nélkül ne maradjon? Egy kevesebbet végzett, de gyakorlott tanítónő elveszti állását, melyre talán küzdelem- és nélkülözés-teljes kezdet után jutott. S ez kegyetlenebbnek tetszik előttem, mintha fiatal munkaerő, mely előtt még egy egész jövő áll, kénytelen egy ideig állás nélkül vesztegelni. Jó volna, ha e fiatal diplomás nők idejében megfontolnák ezen következményeket.

Azon nőknek pedig, kik állás nélkül maradtak, jobban körül kellene foglalkozás után tekinteniök. Annyi szülő van, ki gyermekeit inkább háznál tanittatja, mint nyilvános iskolákban, még ha költségesebb is. S ugyanennyi diplomás tanítónő, ki nem élhet meg az iskolai tanításból, tarthatná fel könnyen magát privát tanítás által. Annak elkerülése végett t. i. hogy a privát tanítónőnek ne kelljen a növendéket minden tantárgyban oktatnia — mi sokakat visszarettent e foglalkozástól — 3—4 tanítónőnek közösen kellene nehány családnál a tanítást elvállalni, úgy hogy egy időben egyik a számtani, másik a nyelvtani, harmadik a természettudományi tárgyakat adná elő, azután pedig felváltanák egymást. Ezen beosztást aztán különböző módon lehetne variálni, a viszonyokhoz képest.

Erre figyelmeztetni a tanítónőket az egyletnek volna kötelessége, valamint az iskolák tanácsait s az igazgatónőket arra, hogy

ne igyekezzenek annyi fiatal nőt juttatni a tanárnői diplomához, hisz más téren is nyilnék alkalmuk a megélhetésre.

Azáltal pedig, ha az Egyesület kijelölné a minimumot, melyen alul — az egész osztály tekintélyének lealacsonyítása nélkül — okleveles tanítónő állást nem foglalhat, a nagy közönséget is meggyőzhetné sok olyanról, miről most téves fogalmai vannak. Gazdag emberek nem is képzelik, milyen különbséget tesz a megélhetés kényelmére nézve 20 font sterlinggel több vagy kevesebb jövedelem. Meg vannak szokva 100 font sterlinget nagy összegnek tekinteni egy nőre nézve s nagyrészt fogalmuk sincs azon életmódról, melynél különbet ezen összeg meg nem enged, ha a tanítónő egyedül erre van utalva. S ha sokan meg is próbálnák egy ideig ezen összegből kijönni, még sem tudnák mi az, huzamosan csak ennyi jövedelemmel rendelkezhetni avval a — rosszúl díjazott segédtanítónőknél gyakori — kilátással maguk előtt, hogy öregségükre nehezen félretett filléreik kamataiból kell magukat tengetniök, vagy egy menedekház falai közé meghuzódniok. Mindezen dolgok felől a «Tanítónők Egyesülete» felvilágosíthatná sokakat, kiknek eddig fogalmuk sem volt ezekről.

És ha csakugyan megtörténnék, hogy egyletünk egy tagja sem iskolában, sem családnál nem kapna alkalmazást, mit kellene tennie? Egyszerűen kiléphetne az egyesületből s elfogadná a csekélyebb fizetést, miáltal természetesen beismerné, hogy tehetség vagy erő dolgában nem áll azon a fokon, melyet az egyesületi tagság megkiván. De hát nem is szükséges, hogy épen minden tanítónő tagja legyen egyesületünknek. Épen úgy, mint a hogy nem szükséges, hogy mindegyik a magasabb képzés után törekedjék. Kevésbbé tehetségesek épen jól teszik, ha megmaradnak alsóbb iskoláknál, hol hivatásukat igen jól betölthetik. Sokan azt mondják, hogy díjak, jutalmak által kellene a csekély fizetésen segíteni, de akkor megint mindenki azon igyekeznék, hogy minél több tanulás által feljussanak azon fokig, hol jutalomban részesülhetnek: s elhagynák azon állásokat, melyeknek betöltése könnyebb ugyan, de ép oly fontos mint a legnehezebb állásé.

Még csak egy ellenvetéssel kell megalkudnom. Azzal, mely-

lyel csaknem minden ilynemű ujítás találkozik: azt mondhatják ugyanis némelyek, hogy korai volna ez eszme kivételéhez fogni, ennek ideje még nem jött el. Én azt állítom, hogy ezen mozgalomhoz épen most van a kellő idő. A magasabb képzettségű tanítónők fizetése leszállt arra a pontra, melynél alább szállni nem engedhetjük a teljes elgyengülés veszélye nélkül. A kereskedelem, ipar még jövedelmez, a szülők épen annyit, vagy még többet áldozhatnak, mint eddig, és ha ezen utolsó érvelésem fontosság és logika nélkülinek látszik is, Fawcett Philippa «Senior Wrangler» lett, azaz elnyerte a legmagasabb czímet, melyet egyetemen tehetség és tanulmány útján el lehet nyerni. Ez csak egy jel a sok közül, mely erőnk fejlődésére, növekedésére mutat, miért kellene azt az anyagi elismerés csökkenésének követnie?» Eddig tart a felolvasás. Lett-e a felolvasásnak nagy hatása, megalkották-e az angol tanítónők a «véd- és dacz-szövetséget?» erről a «Journal of Education» nem tesz említést. Tartok tőle, hogy a «Tanítónők egyesülete» vagy bár miféle egyesülés sem lesz képes az angol tanítónők baján segíteni, mert a hol verseny szabja meg a munka díját mennyiségtani szabályossággal alakul az mindenkoron.

Budapest.

Buzogány Mariska.

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

III. Polgári leányiskolák.

1. A budapest-fővárosi I. kerületi községi nyilv. polgári leányiskola 9-ik értesítője az 1889—90. tanév végével. Szerkesztette: Pósa Ferencz, ig. — A lefolyt év fontosabb mozzanatai közt első helyen említi az igazgatói jelentés a «tanári kar kezdeményezését a szemléltető oktatás terén. A tanári kar u. i. évek óta használván a Stöhrer-féle vetítő készüléket a történelem, irodalomtörténet, földrajz, természetrajz és természettan tanításánál: eljárását mérvadó tanférfiaknak is bemutatta» s ezek teljes méltánylását vívta ki. — Megemlítjük, hogy az iskola egyik elhalt, jeles növendékének emlékére annak szülei ezer forintos alapítványt tettek oly feltétellel, hogy ez összeg kamatai évenként az isk. zárünnepélyen a tanári kar által ajánlott legérdemesebb növendéknek adassanak ki. — A franczia nyelvet, mint rendkívüli tantárgyat a haladás foka szerint beosztott három csoportban tanították; volt zongoratanfolyam is. — Az egészségi viszonyok nagyon kedvezőtlenek voltak; így a tanítást két izben is több-több napra félbe kellett szakítani. — A *tanári testület* 11 tagból áll; tanítónők: Forberger Antonia (női kézimunka), Iványits Gizella (torna), Staudinger Zsófia (magyar, német, történet, földrajz az I.—IV. osztályokban). — *A növendékek létszáma* öt osztályban (az I. osztály párhuzamos) 251 (34+56+63+52+46); évközben elmaradt 22; ismétlő volt 12. — A növendékek *vallás szerint:* róm. kath. 195, gör. kel. 2, helv. h. 13, ágost. h. 19, izraelita 22; — *illetőség szerint:* helybeli 195; — *nyelvismeret szerint:* csak magyarul beszélt: 72, magyarul-németül 152; angolul és magyarul 2. — Az iskola felszerelésének gyarapodásából csak az ajándékozás útján kapott dolgok vannak említve. — *Tandíj:* 10 frt.; *beiratási díj:* 1 frt.; *ifj. könyvtárra:* 50 kr.

2. A budapest-fővárosi V. kerületi közs. nyilv. polgári leányiskola XIV-ik értesítője az 1889—90. tanév végével. Szerk. dr. Gyulay Béla, ig. — A tanítást egyhuzomban délelőtt tartották. A növendékek száma ez évben is annyira emelkedett, hogy az intézet szűk volta és az egyes osztályok túltömöttsége «kezdett ismét előtérbe lépni». A tanulást két ízben szakította meg több napra járványos betegség. Mint rendkívüli tárgyakat tanították a franczia nyelvet és zongorát; volt táncz-tanfolyam is. — Az intézettel kapcsolatban szervezett kereskedelmi tanfolyam ez évben is látogatott volt, negyvenhárman vettek benne részt. Azok közül, a kik a tanfolyamot elvégezték, többen kaptak már alkalmazást mint könyvelők, levelezők és pénztárosok. — *A ta-*

nári testület az igazgatón kívül tizenhárom tagból állt; tanítónők: Bélay Ilona (testgyakorlat), Engelbach Alajosné (kézimunka), Rosenberg Augusta (magyar ny. és történet) és Tomasek Emma (rajz). — *A növendékek létszáma* kilencz osztályban (az első két osztály háromszorosan, a harmadik kétszeresen párhuzamos) *485* (62+54+44+59+50+44+55 +55+62); évközben elmaradt 50, meghalt 2; ismétlő volt 35. — *Vallás szerint:* róm. kath. 112, helvét h. 13, ágost. h. 6, gör. kath. 1, izraelita 353. — *Illetőség szerint:* helybeli 457, vidéki 28. — *Nyelvismeret szerint:* magyar 126, magyar német 319, magyar-német-franczia 30 stb. *A tanszergyüjtemény* 5 darabbal (136 frt ért.), a *könyvtár* 80 kötettel (ebből a tanári könyvtárra 15 kötet esik) szaporodott. — *Tandíj:* 10 frt; *beirási díj:* 1 frt; *ifj. könyvtárra:* 50 kr. A magánvizsgálatok díja 34 frt.

3. Az újpesti kir. áll. polgári leányiskola hetedik értesítője az 1889—90. tanévről. Szerk. Neményi Imre, ig. — A növendékek létszáma emelkedett. Kiemelendő az év történetéből, hogy Hazslinszky Gusztáv tanár a nyári hónapokban, rendes tanítási óráin kívül heti 2 órán át ez évben is oktatta az összes osztályok növendékeit a műénekben; «a hazafias szellemű dalokon kívül egyh. énekeket is tanultak a növendékek, s a testgyakorlat tanulásánál szükséges torna-énekeket is.» Gyűjtést rendeztek a tanítói árvaház számára (34 frt); volt iskolai takarékpénztár (megtakarított 38 növendék 182 frtot); a közjótékonyság igénybevételével gondoskodtak a szegény növendékek tankönyvekkel való ellátásáról. — *A tantestület* az igazgatón kívül hét r. tagból állt; tanítónők: Erschinger Jánó né (számtan, vegytan, ásványtan), Gallauner Anna (magyar, német ny., torna), Gallauner Luiza (földrajz, történet, egészségtan), Schmidt Amália (női kézimunka, magyar, német ny.): Visontay Irma (természetrajz, természettan; női kézimunka). — *A növendékek létszáma* öt osztályban (az I-ső osztály párhuzamos): 170; évközben elmaradt 22; az osztályt ismételte 4. — *Vallás* szerint volt: róm. kath. 90, helvét h. 12, ágost. 13, izraelita 55. — *Illetőség* szerint, helybeli 155, vidéki 15. — *Nyelvismeret* szerint: magyar 97, magyar-német 91, magyar-tót 15 stb. — A franczia nyelv tanulásában résztvett 17. — A tanári könyvtár 59 kötettel gyarapodott (egy-két kivétellel isk. kézikönyvek). — *Tandíj:* 6 frt; *beirási díj:* 1 frt; könyvtárra 50 kr., értesítőre 30 kr.

4. A kaposvári áll. segélyzett községi polgári leányiskola értesítője az 1889—90. tanévről. Közli: Nagyné Csorba Mária, ig. — Az ig. jelentés kiemeli, hogy «voltak olyan növendékeink is, a kiknél minden jóakaratú buzdításunk hajótörést szenvedett és a kiknél a büntetések fokozatos alkalmazása is eredménytelennek bizonyult. Ennek oka leggyakrabban a hiányos házi nevelésben keresendő és miután az iskola törekvése egyes családok által nem támogattatik, a testület nincs is azon szerencsés helyzetben, hogy a fölmerülő bajokat saját hatáskörében orvosolhassa, tehát a hatóság intézkedését igénybe venni kénytelen.» — Az egészségi viszony sem volt kedvező; részint a testületben gyakrabban előforduló betegeskedések, részint az országszerte uralkodott járványos baj következtében a tanítás folytonossága szenvedett. — A rendes iskolázás mellett külön munkatanfolyam is volt az intézet végzett növendékei számára. — A növendékek táncztanításban is részesültek. —

A franczia nyelv mint rendkívüli tárgy taníttatott. — A *tantestület* az igazgatón kívül 5 tagból állt; tanítónők: Schöfferné Sebe Zsuzsánna (magyar, természetrajz, számtan, háztartástan), Nyeste Terézia (magyar, földrajz, történet), Herczei Katalin (kézimunka). — *A tanulók létszáma* négy osztályban: 96 (28+26+19+13; magántanuló 6, a munkatanfolyamban 4); évközben elmaradt: 12. — *Vallás* szerint: róm. kath. 38, helvét h. 5, ágost. h. 5, izraelita 48; *illetőség* szerint: helybeli 69, somogymegyei 13, más megyéből 14; *nyelvismeret* szerint: magyar 46, magyar-német 46. — *A tanári könyvtár* gyarapodása: 46 mű 67 kötetben (csupa tankönyv; egy-két kivétellel könyvkiadók adománya). — Taneszközökre 26 frt, folyóiratokra és könyvekre 14 frt adatott ki. — *Tandíj:* 10 frt; beiratási díj 1 frt; könyvtárra 1 frt, értesítőre 1 frt. — A munka-tanfolyam díja egész évre 20 frt. — Magánvizsgálat díja 15 frt.

Értekezés: «Miért énekeljünk?» (1—2 oldal) Pintér Edétől.

5. A győri m. kir. áll. polgári leányiskola VIII-ik értesítője az 1889—90. tanévről. Szerk. Karsay Jolán, ig. — Az ig. jelentés panaszosan emlékezik meg az iskola helyiségéről. «A növendékek létszámának emelkedése mellett még szűkebb helyiséggel rendelkezett ez évben az iskola. Ugyanis szakértői vizsgálat alapján kiderült, hogy az egész II-ik emelet isk. használatra teljesen alkalmatlan. A tantestület s igazgatóság mindent elkövetett, hogy a bajon segítsen; de a lakás kérdés függőben maradt s biztos kilátások helyett várakozásban hagyja a mostoha lakásviszonyok miatt méltán elkeseredett tantestületet. . . . Mindinkább feltünő a rendkívül szűk helyiség káros következménye a világosság és jó levegő hiánya mellett abból a szempontból is, hogy tornatanításban nem részesülhetnek; mert nem nevezhető tanításnak az a kisérlet, hogy a növendékek tavaszszal két hónapon keresztül részesülhetnek egy szűk, rosz levegőjű udvarban, a mikor az időjárás megengedi, osztályonként legfeljebb 6—7 órai tanításban összesen.» — A franczia nyelvet mint rendkívüli tantárgyat tanulták. — *A tantestület* az igazgató kívül hét r. tagból állt; tanítónők: Bánóczy Gizella (szépírás, természetrajz, háztartás, egészségtan, torna), Czikann Berta (német, franczia ny.), Timár Fanni (kézimunka). — *A növendékek létszáma* öt osztályban (az első osztály párhuzamos) *232* (40+44+66+54+28; ezek közül 7 magántanuló). — *Vallásra* nézve: róm. kath. 114, helv. h. 7, ágost. 17, gör. kel. 1, izraelita 93; *nyelvre* nézve 4 kivételével mind magyar ajkú; *illetőségre* nézve 30 kivételével helybeli. — A szertár gyarapodásáról nincs kimutatás; a könyvtárról az ig. jelentés ezt mondja: «legcsekélyebb gyarapodást a tanári könyvtár tüntet föl, a mennyiben az állami iskolák szervezetében foglalt ama pont ellenére, mely szerint a beirási díjak a könyvtár gyarapítására fordítandók, iskolánk számára a m. kormány csak 50 frtot utalványoz, melyből a szaklapok és könyvkötés költségeit is fedeznünk kell.» — *Tandíj:* 10 frt; beirási díj 1 frt; ifj. könyvtárra 50 kr.; értesítőre 20 kr. — Magánvizsgálat díja 26 frt.

6. A makói áll. segélyzett községi polgári leányiskola értesítője az 1889—90. tanévről. (X. évf.) Közzéteszi Horváth Illés, ig. — Az ig. jelentés az év történetéből semmi jelentősebb mozzanatot nem említ. — *A tantestületnek* az igazgatón kívül négy tagja volt; tanítónő: Halászné Tanos Irma (német, kézimunka, torna). — *A növendékek lét-*

száma négy osztályban: 61 (18+21+10+12); évközben elmaradt 4. — *Vallás* szerint: róm. kath. 12, helvét h. 15, gör. kath. 2, izraelita 32; *nyelvre* nézve: magyar 60, német 1; *illetőség* szerint: helybeli 53, vidéki 8. — Az értesítő részletes kimutatást közöl az intézeti taneszközök és könyvtár vajmi csekély mértékű gyarapodásáról. — *Tandíj:* 10 frt; beirási díj: 1 frt; ifj. könyvtárra 50 kr. — Magánvizsgálat díja 26 frt.

Értekezés: «A német nyelv oktatása a magyar ajkú vidékek polg. iskoláiban» Halászné Tanos Irmától; és «Visszapillantás polg. leányiskolánk tízéves multjára és fölállításának előzményeire».

7. A szombathelyi városi, áll. segélyzett polgári leányiskola XIV. értesítője az 1889—90. tanévről. Szerk. Pálffy Boldizsár, ig. A franczia nyelv tanítása alkalmas tanerő hiánya miatt ez évben szünetelt. — Az egészségi állapotok mind a tanítótestületben, mind a tanulók közt nem voltak kedvezők, úgy hogy a tanítás menete a mulasztások következtében többször megzavartatott. Az ig. jelentés fájdalommal említi, hogy «a m. kormány a f. évi isk. költségvetést 380 frtnyi fölösleggel állapította meg. Ezen magas intézkedés annyival is inkább leverőleg hatott ránk, minthogy ezáltal a legszükségesebb tanszerek, a tanítótestület önmüvelésére és továbbképzésére szükséges tankönyvek beszerzésétől is elestünk.» — *A tantestületnek* az igazgatón kívül négy tagja volt: Greisingerné Kerecsényi Ilona (számtan, természetrajz, természettan, gazdaságtan), Nagy Gizella (magyar, német, földrajz. történet, egészségtan), Tattay Irén (vegytan, ásványtan, kézimunka, ének), Zelles Etelka (magyar, német, rajz, szépírás). — *A növendékek létszáma* négy osztályban *166* (61+42+40+23); évközben elmaradt 11; magántanuló 2. — *Vallás* szerint: róm. kath. 77, helvét h. 4, ágostai 9, izraelita 78; *nyelvismeret* szerint: magyar 153, magyar-német 15; *illetőség* szerint: helybeli 144, vidéki 24. — *Tandíj:* 6 frt; *beirási díj:* 50 kr; *könyvtárra* 1 frt; *értesítőre* 20 kr; *tornadíj:* 40 kr.

8. Arad sz. kir. város áll. segélyzett polgári leányiskolájának értesítője az 1889—90. tanévről. Közli: Simon Karolin, ig. — E polg. iskola a helybeli községi elemi iskolai V. és VI. osztályok meg az állami felső leányiskola egybeolvasztásából keletkezett olyképen, hogy a város átvette az áll. felső leányiskola tanerőit s ezek fizetésének erejéig élvezi az államsegélyt. Hogy Aradnak ily iskolára szüksége volt, mutatja az a körülmény, hogy az első beiratás alkalmával azonnal oly nagy számban jelentkeztek a növendékek, hogy párhuzamosan kellett az első osztályt felállítani. — *A tantestület* az igazgatón kívül hét tagból állott; tanítónők: Boros Jusztine (német, magyar, földrajz, történet, torna), Mayer Elise (franczia ny.), Steinitzer Jenny (számtan, német, természetrajz, vegytan, magyar, torna), Szabóné Lang Berta (ének), Taufi Mária (magyar, földrajz, német, történet, torna). — *A növendékek létszáma* öt osztályban (az I-ső osztály párhuzamos) *288* (50+53+74+67+44); évközben elmaradt 20. — *Vallás szerint:* róm. kath. 162, gör. kath. 1, gör. kel. 12, helvét h. 11, ágost. 10, izraelita 92. *Nemzetiség* szerint: magyar 272, német 6, román 6, szerb 3. *Illetőség* szerint: helybeli 253, vidéki 34. — *Tandíj:* helybelieknek 12 frt, vidékieknek 24 frt.

Értekezés: «A szépérzék és kézügyesség.» Simon Karolin.

9. Az újvidéki m. kir. állami polgári leányiskola tizedik értesítője az 1889—90. tanévről. Közzéteszi: Nemessányi Adél, ig. — Az intézet helyiségei az ig. jelentés szerint «épen nem ütik meg a modern nevelés elvei szerinti berendezés mértékét»; ennek daczára a növendékek ismét tömegesen telentkeztek fölvételre. Így történt, hogy a népes első osztályt oly teremben kellett elhelyezni, «mely orvosi nyilatkozat meg saját tapasztalatunk szerint is mindig romlott levegőjű, a mi a szennyes talajnak tulajdonítandó . . . Jóllehet egészségtant tanítunk, magunk folyton küzdünk egészségünk legnagyobb ellenségével, a rosz levegővel, a miért aztán a tanítónők egészségi állapota olyan, hogy e tekintetben valóságos áldozatai az általuk szolgált ügynek stb.» — Az ig. jelentés panaszosan említi azt is, hogy igen sok szülő a III-ik osztály végeztével kiveszi leányát az iskolából, nem törődve annak tanulmányaival s megelégedve azzal, hogy a magyar nyelvet elsajátították. Részben az iskola szigorú fegyelmi rendtartásának is tulajdonítandó e körülmény s annak, hogy a szülők tulságos korán igyekeznek leányaikat a társas életbe (nem az otthoni teendőkbe!) bevezetni. — Tanították a franczia nyelvet; volt táncz-tanfolyam, melyben 23 növendék vett részt. Az egészségi állapot egyáltalában nem volt kedvező; mind a növendékek, mind a tanítónők közt igen gyakoriak voltak a betegeskedések, a mi miatt a tanítás is szenvedett. — *A tantestületnek* az igazgatón kívül hat tagja volt; tanítónők: Breger Adél (magyar, földrajz), Fizely Julia (term. rajz, vegytan, gazdaságtan, természettan, egészségtan, rajz), Nagel Róza (kézimunka), Patekné Kailbach Anna (német, történet, szépírás), Petrikné Anna (franczia ny.). — *A növendékek* létszáma négy osztályban 122 (47+39+25+11); évközben elmaradt 6; ismétlő volt 10. *Vallás* szerint: róm. kath. 39, gör. kath. 1, gör. kel. 25, helvét h. 4, ágostai 8, izraelita 45; *nyelvismeret* szerint: magyar 10, magyar-német 64, magyar-szerb 17, magyar-német-szerb 9, német 5 stb.; *illetőség* szerint: helybeli 90, vidéki 32. — Volt isk. takarékpénztár 1129 frt betétellel. — Az int. könyvtár vétel útján gyarapodott 8 kötettel és 7 folyóirattal (38 frt. ért.). A természetrajzi és természettani szertár ez évi gyarapítására 12 forintot fordítottak. — *Tandíj*: 4 frt; *beirási díj* 1 frt; *könyvtár-díj* 50 kr; értesítőre 50 kr.

10. Az iglói ág. hitv. ev. népiskola és polgári leányiskola értesítője az 1889—90. tanévről (X. évf.). Közli: Kertscher Ede, ig. «Fennállásának tíz éve alatt polg. leányiskolánk — úgymond az ig. jelentés — évről-évre szélesebb körben hódított s ma már közmüvelődésünknek egyik nagyfontosságú tényezője. A szülők s a közönség részéről mind nagyobb méltánylásban és hathatósabb támogatásban részesül. Ezen tíz év lefolyása alatt intézetünkbe 856 növendék iratott be sbt.» — A lefolyt iskolai évnek nem voltak különösebb kiemelést érdemlő mozzanatai. — *A tantestület* az igazgatón kívül hét tagból állott, kiknek egy része az elemi iskolában is tanított; tanítónők: Alexy Emilia (kézimunka, háztartástan, rajz), Kellner Mária (német, földrajz, történet). — *A növendékek létszáma* a polg. leányiskola négy osztályában: 91 (23+30+23+15); évközben elmaradt 13. *Vallás* szerint: róm. kath. 16, helvét h. 10, ágost. h. 42, izraelita 23. *Illetőség* szerint: helybeli 65, vidéki 26. *Anyanyelv* szerint: magyar 28, német 63. — A tanári könyvtár gyarapodása 124 kötet; részletes kimutatás van közölve a tanszerek gyarapo-

dásáról is. — *Tandíj* az I—II. osztályban: helybelieknek 5 frt, vidékieknek 10 frt; a III—IV. osztályban 10—17 frt; *beiratási díj* 1 frt.

11. A brassói m. kir. áll. polgári leány- és elemi iskolák XV-ik értesítője az 1889—90. tanév végén. Szerk. Orbán Ferencz, ig. — Az ig. jelentés maga mondja: «iskoláink szervezkedése a múlt isk. évvel befejeződvén, a lefolyt év iskoláink életében feltünőbb változásokat magával nem hozott; annál intensivebb munkásságot fejtett ki a tanári testület az iskolák belső fejlesztésén.» — Az ig. jelentésből látjuk, hogy a tanári testület nagy súlyt helyezett s kiváló gondot fordított az isk. kirándulásokra és ünnepélyekre. — *A polg. leányiskolai tantestületnek* az igazgatón kívül öt rendes tagja volt; tanítónők: Förderné Solymossy Anna (gazdaságtan, torna, kézimunka), Geöcze Sarolta (számtan, természetrajz, vegytan, ásványtan), Madarassyné Jancsó Riza (német, magyar, egészségtan); óraadó: Orbán Ferenczné (franczia ny.) — *A növendékek létszáma* négy osztályban: 124 (52+35+20+17); évközben elmaradt 10. *Vallásra* nézve: róm. kath. 49, helvét h. 23, ágost. h. 13, gör. kel. 15, unitárius 3, izraelita 21. — *Anyanyelvre* nézve: magyar 92, magyar-német 16, szász 1, román 15. — *Illetőségre* nézve: helybeli 61, vidéki 63. — Az elemi leányiskolának volt 274 növendéke; elemi isk. tanítónők: Borosnyai Katalin, Gottliebné Czinner Janka, Olescher Eugenia, Starkné Zeffer Mari, Barabásné Szentiványi Blanca, Vizy Teréz. — A könyvtár 155 kötettel gyarapodott (legnagyobbrészt könyvkiadók ajándékai útján); a szertárak állapotában nem történt változás. — *Tandíj:* 5 frt; *felvételi díj:* 50 kr.

Értekezés: «Az ének és zene fontossága a nőnövelésben» (1—13 lap) Stark Vilmostól.

12. A kecskeméti áll. segélyzett polgári és elemi leányiskola XV-ik értesítője az 1889—90. isk. évről. Szerk. Pásthy Károly, ig. Az ig. jelentés nem említ az isk. év történetéből nevezetesebb mozzanatokat; de a gondosan szerkesztett értesítő minden sora arról tanuskodik, hogy ez az év is a zajtalan, de sikeres munka éve volt. — *A polg. isk. tantestületnek* az igazgatón kívül 7 tagja volt; tanítónők: Dömötör Krisztina (földrajz, gazdaságtan, kézimunka), Szarvassy Margit (természetrajz, egészségtan, vegytan, természettan, szépírás, kézimunka, franczia ny.). — *Az el. iskola tanítónői:* Halmos Erzsi, Mihailich Ida, Simonidesz Hermin, Sziládi Mari. — A növendékek létszáma 4 osztályban: 126 (47+33+26+20); évközben elmaradt 1. — *Vallásra* nézve: róm. kath. 47, helvét h. 33, ágost. h. 7, izraelita 39. *Anyanyelv szerint:* magyar 121, német 5. — Volt isk. takarékpénztár 236 frt betéttel. — A könyvtár és a tanszerek gyarapodásáról részletes kimutatás. *Tandíj:* 10 frt; *ifj. könyvtárra:* 20 kr.

Értekezés: «Titkos nevelők» Pásthy Károlytól.

13. A pesti ág. hitv. ev. magyar és német egyházgyülekezet nép- és polgári iskolájának évi értesítője az 1889—90. tanévről (XI. évfolyam). — Az ig. jelentésnek a polg. leányiskolára vonatkozó részéből kivesszük a következőt: «a tantestület indítványozta, hogy a polg. l. iskolában a kizárólagos délelőtti tanítás hozassék be; de a presbiterium — kiválóan egészségi okokból — nem volt hajlandó hozzájárulni az új reform életbeléptetéséhez, daczára annak, hogy ez a főváros egyéb hasonló intézeteiben már mindenütt behozatott.» Megemlítjük

azt is, hogy az el. és polg. iskoláknál tandíj fejében befolyt 18,191 frt, úgy hogy a gyülekezetnek a nép- és polg. iskolák fentartására nem kellett közös pénztárát igénybe vennie. — Az összes tantestületnek Falvay Antal igazgatón kívül 20 tagja volt: tanítónők: özv. Gerzsó Károlyné, özv. Grisza Kálmánné (kézimunka), Küttel Kornélia, Rajnai Klára, Schuler Vilma, Szelényi Gizella, Tomassek Ilona, Weber Margit, Erard Julia (franczia ny.). — *A növendékek létszáma* a polg. isk. négy osztályában 240 (81+51+58+43); évközben elmaradt 8. *Vallásra* nézve: ágost. h. 109, helvét h. 7, róm. kath. 18, izraelita 105. — *Anyanyelv* szerint: magyar 194, német 42, tót 3. Az elemi leányiskolai növendékek létszáma hat osztályban 274. *Tandíj: ?*

Értekezés: «Hogyan készítsük elő a gyermekeket az elemi iskolára?» (1—13 lap) Küttel Kornéliától.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Nőnevelésünk hibái. A «Pesti Hirlap» f. évi szept. 13-iki száma vezérczikket szentel e kérdés fejtegetésének. Örömmel üdvözöljük e czikket nemcsak azért, mert bizonyságot tesz a mellett, hogy a nőnevelés kérdései iránt érdeklődők száma hazánkban is mind nagyobb-nagyobb lesz, hanem azért is, mert ez a czikk helyes irányánál fogva nem csak érdeklődést kelteni, hanem közönségünk itéletét helyes irányban fejleszteni is képes. Bár gyakrabban közölnének napi lapjaink hasonló tárgyú értekezéseket, hogy a szaklapokat nem olvasó közönség figyelmét is felhívnák a nőnevelés fontosabb kérdéseire, s megmutatnák, hogy a nemzet javára ható politikai és társadalmi tényezők között nem utolsónak tekintik a nevelés s közelebbről a nőnevelés ügyét. Az elevenen és okosan írott czikkel általánosságban teljesen egyetértve, nem nyomhatjuk el csodálkozásunkat a következő panaszkodó szakasz olvasásánál: «Növendék leányokat a henger és a kup definitiojára, elipsisek ismertetésére, kosmografiára s az állatfajok zoologiai jellegének ismeretére tanítják.»

A ki tudja, hogy mit tanítanak ezekből a leányiskolákban, s a ki tudja, hogy az általános ismereteknek mily elemi alkatrészeit teszik a kifogásolt «tudományok», nem fog panaszkodni a miatt, hogy azokra a leányokat megtanítják. Lányiskoláinkban, ha van túlterheltetés, — a mit kétségbe lehet vonni — nem a henger és kup definiciójának ismertetéséből származik az. Annál inkább meglep az ily nyilatkozat azon irótól, ki föntebb a következőket mondja:

«Én részemről semmit sem tartok fontosabb dolognak, mint a női műveltség szinvonalának emelését. Mert a női osztály moralis befolyása sokkal fontosabb a társadalomra, mint minden más befolyás. A társadalom erkölcsi irányát a nő tartja kezében. S ha a nő szelleme emelkedettség nélküli, szive üres, kedélye alacsony, sohasem fejlődhetik ki egészséges családi élet, soha művelt társadalmi állapot. Hisz minden nő — az anyaság boldogságában — műveltségének megfelelő módon adja meg a jövő nemzedék első irányát a jóra vagy rosszra. Azért az anyák műveltsége a közerkölcsök védőpalástja, a nemzeti kultura s a lelkes hazafiúi érzület fentartásának legszilárdabb biztosítéka.

S minél magasabb fokra hág a czivilizáczió, a nők családi és társadalmi befolyása annál mélyrehatóbb fog lenni. Azért már napjainkban nem lehet elég az, hogy a nő csak írni, olvasni, énekelni és táncolni tudjon, hanem sajátítsa el alaposan mindazokat az ismereteket,

melyek hivatása és életpályája szempontjából reá nézve hasznosak és szükségesek.

Igenis, kell őket művelni, mert ha a férfi megkívánja, hogy a nő őt megérteni tudja, akkor ne tagadja meg tőle a műveltség alapfeltételeit. Mert a nő igazi társa csak akkor lehet férjének, ha nemcsak törekvéseit képes megérteni, hanem küzdelmeit is megosztani tudja.

De a női nevelésnek — hitem szerint — ép oly kettős czéljának kell lenni, mint a női hivatásnak. Tanítsák meg a nőt élni először önmagáért, másodszor családjáért. Mert a nő tulajdonképeni hivatása — bárhogy tekintsük is — mégis csak a családi élet körén belül fekszik.

A modern nőnevelés végzetes tévedése épen abban rejlik, hogy a nőben csak az individuumot veszi tekintetbe, s nem alkalmazkodik a nő tulajdonképeni hivatásához. Nem látja meg benne a feleséget és az anyát.»

E szép és igaz fejtegetések után az író kimutatja, hogy életviszonyaira és nemi hivatására tekintettel úgy kell a nő szép és jeles tehetségeit fejleszteni, hogy

«Tudjon annyit, hogy ha az a nő tulajdonképeni életczélját elérni képtelen s a kenyér gondjai a létért való küzdelem örömtelen világába sodornák, iskolai képzettsége legyen az az eszköz, melylyel önálló pályát törhet s életfentartását biztosíthatja.»

Majd kimutatja, hogy a míg külföldön a nők iskoláztatása túlzásba ment át «nálunk nagyon is elhanyagolt és szerfölött hiányos. Zárda-iskoláinkon kívül nőiskoláink alig vannak.»

«Azok a polgári és felsőbb leányiskolák pedig, a melyek némely vidéken rendszeresítve vannak, szintén nem a női műveltség általános szükségleteit tartják szem előtt, hanem szakmíveltséget iparkodnak adni, (!?) mert a szülők a tanítóképző intézetek előiskolájának tartják azokat.»

Legnagyobb hibának tartja azonban czikkíró, nagyon helyesen azt, hogy «az anyákban legtöbbnyire hiányzik a jóakarat és jó szándék — gyakran a tehetség is — hogy már a házi nevelés által lerakják az alapokat, melyekre később az iskolák bizton építhetnek.» A házi nevelés áldásos és el nem vitatható nemes hatásainak kiemelésénél kissé erősen itéli el az író az intézeti nevelést, melynek, helyesen vezetve, nem okvetetlenül vannak meg a felsorolt káros következményei. Sürgeti továbbá nemes melegséggel, hogy az anyák neveljék leányaikat, mert az anya hatását nem pótolja semmi. «Anyák» — kiált fel az író dolgozata végén — «kik gyermekeitek mellett az isten helyét foglaljátok el, ha leányaitoknak örök szeretetét akarjátok biztosítani saját részetekre, egy pillanatra se szünjetek meg foglalkozni gyermekeitekkel. Ez a nőnevelés nagy titka. Ha az anya emlőjével nem táplálhatja többé gyermekét, táplálja azt szivével, s e szeretet melege és közvetlensége nemcsak szivét fogja műveltté tenni leányának, hanem termékenynyé teszi egyúttal értelmét s tartalmassá intelligenczijáját.»

*

A tanitónők magasabb fokú kiképzése Poroszországban. A «Zeitschrift für weibliche Bildung» című német paedagógiai folyóirat folyó évi áprilisi füzete közli a berlini Victória-lyceum továbbképző tanfolyamáról az alább következő érdekes és becses adatokat: A czikk tulajdonképen jelentés a továbbképző tanfolyam növendékeinek létszámáról, a haladásról, az irásbeli dolgozatokról. — A jelentés szerint a már három év óta fennálló tanfolyam két csoportra oszlik, egyiknek a történelem, másiknak a német nyelv a tárgya, s mindkét szakcsoport növendékei és tanárai, tehetségükkel és buzgalmukkal az előző két év sikeréhez méltó szép eredményt mutattak fel.

A történelmi tanfolyam növendékei az első évben a következő anyagot dolgozták fel: a keleti, a görög és részben a római népek történetét, s e mellett a német előidők történetíróinak forrásmunkáit tanulmányozták. — A tanításnak módszere az, hogy a tanfolyam növendékei beszámolnak olvasmányaikkal tanáraiknak s ezek a mennyiben szükséges, javítják és kiegészitik a feleleteket. — A növendékek e szerint saját erejükre vannak utalva, s minden semester alatt két irásbeli dolgozatot kapnak, és azt minden segítség nélkül végezik. A két tétel ez évben a következő volt:

1. Hogyan kell a középkori történeti forrásokat kezelni, a 8—11. század történetíróival illusztrálva.

2. A monarchikus alkotmány maradványai a római köztársaságban.

Idő folytával a tanfolyam hét növendéke között a következő tételeket osztották még ki:

1. A karolingek historiographiája.

2. Mit tudtak a 10. és 11. században Németországban az angol viszonyokról?

3. Milyen következtetéseket lehet vonni Bremai Ádám, Lübecki Helmold működéséből, az észak-németországi zárdák műveltségi fokára vonatkozólag?

4. Milyen okokkal érvelik még a 12. század német történetírói az 1073-iki szász fölkelést?

5. Milyen befolyással voltak a szászok a német nemzet fejlődésére?

6. A köztársasági alkotmány maradványai a római császárságban.

A tört. tanfolyam növendékei értenek keveset latinul, ámbár ezen nyelvismeretnek elsajátítása nem kötelező, mert a latin forrásmunkák fordításait használják.

Ennyire terjed a történeti tanfolyamról szóló tudósítás.

A német nyelvi tanfolyam tanulói az első esztendőben elsajátították a legrégibb német költészeti hagyományok, a középkor irodalmát és az átmeneti időszakok ismeretét a 16. századig. — A történelem módszerétől eltérőleg itt eleinte a tanító előadása nyomán készülnek a növendékek és csak később, — a nép- ésműeposzok tanulmányozásánál vannak saját erejükre utalva, mikor az egyes költeményeket szóbelileg ismertetik és birálják. — A költemények tárgyalása lényeges része a készültségnek s a növendékek elejétől kezdve önállóan működnek, s útbaigazítást a tanórán nyernek. — Első negyedben Haller, a másodikban

Schiller költeményeit magyarázzák. Evvel kapcsolatban a középkori és újkori német nyelvnek törvényeit tanulták, a 3. negyedben Zupitzas Niebelungen énekjének alapján nyelvgyakorlatokat dolgoztak ki. — Az irodalomtörténetből a 3-ik negyed tananyaga még a 16. és 17. század, s Gœthe költeményeinek magyarázata.

Míg a történeti tanításnál az irásbeli dolgozatokra nincs nagy gond fordítva, addig azok a nyelvcsoportnál a tanítás lényeges részét alkotják, s az eljárás az, hogy a növendékek kölcsönösen birálgatják egymás dolgozatait.

A növendékek által kidolgozott és megbirált tételek a következők:

Opitz «Büchlein von der deutschen Poeterie» című művének tartalma.

Ugyanezen munkának keletkezéséről és forrásairól. (Két-két tétel egy növendéké.)

Horatius «Ars poeticá»-jának tartalma.

Horatius költészetének befolyása Gottsched működésére.

Lessing Laokonjának tartalma.

Ugyane mű keletkezéséről és forrásáról.

«Kleist élete és művei.»

Shakespeare hatása és műveinek általános elterjedése a 17. és 18. században.

A főnév ejtegetésének törvényei.

Hogyan magyarázza Schottel egyik művében az igeragozást?

Mi összefüggés van Schiller bölcsészeti lyrikája és szellemi fejlődése közt?

Schiller etikai és esztetikai eszméi «Ueber Anmuth u. Würde» című művében.

A nyári évnegyed történelmi tananyaga a következő: I. A franczia forradalom és a poroszok történetére vonatkozó tudományos és philosophiai értekezések feldolgozása. (3 óra hetenként.) II. A középkor áttekintése. (Heti 2 óra.) III. Általános ismétlés. (1 óra hetenként.)

A nyári évnegyedre eső nyelvtani anyag szintén három részre oszlik:

I. A 18. század irod. története. (2 óra het.)

II. Lessing drámái. (2 óra hetenként.)

III. Nyelvtani gyakorlatok középkori írók munkái. (1 óra hetenk.)

A nyelvtani tanfolyamban a czélból, hogy a vidéki tanítónőknek a további képzést megkönnyítsék, minden negyed kezdetével meg van engedve, hogy új növendékek léphessenek be. — A jelentést tevő igazgatónő buzdítja a vidéki tanítónőket, hogy ha máskép nem lehető, úgy legalább egy évi szabadságolással iratkozzanak a tanfolyam növendékei közé, és felszólítja az előljáróságokat, hogy tegyék lehetővé a tanítónőknek a továbbképzést és alkalmazzák azután őket ismereteikhez mérten a felsőbb leányiskolák felsőbb osztályaiban.

Azon tanfolyam, melyet a kormány a berlini «Victoria-Lyceum»-ban a tanítónők továbbképzésére alapított, mind szélesebb körben szerez magának barátokat. A «*Zeitschrift für weibliche Bildung*» igen kedvezően nyilatkozik a tanfolyamban a tanítványok által elért sikerekről. — «Bámulni és csodálni lehet a növendékek fogalmazási ügyességét» — így szól — «s azt a mélyreható nyelvészeti és történelmi tudást, melyet a

tanítónők megszereznek, daczára annak, hogy nincs gymnasiumi előképzettségük.» Magasztalva emlékszik meg a folyóirat arról a lelkesült buzgalomról, melylyel a tanítónők az előképzettség hiányait leküzdik, s arról a kitartó szorgalomról, melyet továbbképzésükre fordítanak.

*

A franczia tanítónők képesítése. Franczia országban minden lyceumot (felsőbb leányiskolát) végzett nő jelentkezhetik tanítónőképesítő vizsgálatra. Ezek számára a vizsgálati tételeket a vizsgálóbizottság pár hóval a vizsgálat előtt kihirdeti, s a jelöltek arra már tett tanulmányaik alapján elkészülnek.

A felsőbb leányiskolai tanításra képesítő szóbeli vizsgálatokra ez évben kitűzött tételek «l' Enseignement secondaire des jeunes filles» czímű havi folyóirat alapján közöljük a «mennyiség és természettudományi szakcsoport» tételeit, melyek a következők voltak: *a) Természetrajz:* I. Idegállomány. — Az idegrostok és az idegsejtek színéről. A fehér és a szürke idegállomány elhelyezéséről az agy- s a gerinczagyban. A gerinczagy-idegekről.

A puhányok és az izállatok idegrendszeréről. A puhányok főbb csoportjai. Mi a különbség a haslábuak s a fejlábuak között?

Ismertessen egy pillangós növényt. Mi a különbség a paszuly s az ákácz levele között? miben különböznek egymástól e növények virágai?

A gletscher-képződésről. Hogyan magyarázza meg a gletscherek vándorlását? Milyen kisérletekkel bizonyíthatjuk be a gletscher-tömeg nyomását? — Milyen megkövesült gerinczes állatokat találunk a meszes talajban?

II. A porphyr s alkotórészei. Milyen ásványok oldódnak fel legkönnyebben a vízben? Melyek a gipsz jellemző sajátságai?

Írja le a mag csirázási folyamát. Miképen fejlődik tovább a mag a gyümölcsben?

Ismertesse a páfrányokat. Miképen szaporodnak?

A madarak főbb csoportjai. — Jellemezze a gázlókat. — Beszéljen a madarak lábairól, légzési szervükről s vérkeringésükről.

III. Jellemezze a halakat. — Írja le s rajzolja le a halak vérkeringését. — Milyen a vérük szinre nézve?

Melyek a nevezetesebb rovarfajok? — Min alapszik e beosztás? — Mi a különbség a téhelyröpűek és az egyenesröpűek között?

A sugárállatokról. Hasonlítsa össze a csillagférget a habarczczal, vérkeringésük, emésztési szervük s más szempontok szerint.

A szár és kocsán. A szirom átmetszete. — Ismertesse az ernyős növényeket. Írjon le egyet közülök. — Beszéljen a petrezselyem termeséről.

Beszéljen a föld geologiai képződéséről s a különféle rétegekről. — Melyek ama kövületek, melyek csak a harmadkori és a negyedkori rétegekben találhatók?

IV. Hogyan oszlanak meg az egyes állatfajok a föld területén?

Ismertesse az emberi test vérkeringését; mit értünk kis és nagy vérkeringés alatt? — Mit nevezünk viszérnek? — Mi a vérkeringésnél a máj feladata?

A mohok általános jellemzése. Példák. Szaporodásuk. Hasonlítsa össze a közönséges mohot a májmohhal.

Nevezzen néhány hazai s néhány külföldi fészkes növényt. Mit tartalmaznak a pirosító buzér, a kávé, a china-növény.

Ismertesse a keresztesek közül azokat, melyek orvosi czélokra használhatók.

Hol találták az első gerinczes állatokat?

Ismertesse az erszényeseket.

V. Az idegekről s azok működéséről. Milyen tapasztalatok bizonyítják a mozgató s az érző idegek létezését?

Hasonlítsa össze a méhet a darázszsal.

Mikép ágazik el a szár? Mi a rügy, az ág? Az ág fejlődéséről.

Mi a különbség az egyszikű s a többszikű növények között?

A hagymásnövények: a liliom, a nárcziz stb. — Hány porodájuk van? Milyen állású a maghonuk? — Nevezzen olyan növényfajokat, hol a maghon szabad állású.

A kovaneműekről. A gneisz alkotó részei. — Melyek a legújabb keletű talajrétegek?

VI. A tűzhányó ismertetése. — Milyen gáznemű, cseppfolyós s szilárd anyagok keletkeznek a vulkanikus kitörések alkalmával? A láva megszilárdulása. A bazalt.

Írja le az emlős állatok szivét. Mennyiben különbözik a hüllőkétől? A krokodilus vérkeringéséről. Nevezzen négy más-más csoportba tartozó hüllőt s hasonlítsa azokat össze egymással.

A poroda alkotórészei. A portok, bibe, himpor. Említsen olyan növényeket, melyeknél a maghon a csészével össze van nőve.

IRODALOM.

MÉRTAN felsőbb és polgári leányiskolák, valamint tanitónőképezdék használatára *dr. Mocnik Ferenczn*ek «Geometrische Formenlehre für Mädchen-Bürgerschulen» című munkája felhasználásával kidolgozta *Orbók Mór*. Kiadja Singer és Wolfner könyvkereskedése Budapesten. Ára 80 kr.

Az 1887. évi leányiskolai tantervek értelmében tudvalevőleg a felsőbb leányiskolai mértan tanítása részint a számtannal, részint a rajzzal lett összekapcsolva. Innét magyarázható, hogy jelen tankönyv az utolsó részben teljesen a rajzolás körébe csap át. A bevezetésben a koczka, szabályos hatoldalú hasáb, a szabályos négylapú, a henger, kúp és gömb szemléltetése által ismerteti az alapfogalmakat. Hogy szükséges-e már itt a felsorolt testalakokat mind bemutatni, azt kétségbe vonjuk, sőt azt hiszszük, hogy a még ismeretlen fogalmak egyszerű felemlítése által a növendékek emlékező tehetségét csak szükségtelenül megterheljük. Ezért a bevezetésnek nagyobb részét bátran ki lehet hagyni annál is inkább, mert az itt csak felemlített fogalmak, mint: egyenlőközű, merőleges, szög, szabályos test stb. behatóbb ismertetésére a könyv később úgy is visszatér.

Az első rész a sík alakokkal foglalkozik, a második a térbeli alakokat tárgyalja, míg a harmadik a látszattan (távlattan, perspectiva) alaptörvényeit ismerteti s ezeknek alkalmazását mutatja.

Szerző az előszóban ezt mondja: «népiskolák és polgári leányiskolák számára kiadott miniszteri tanterveinkben a négyzetre és köbre emelésnek s a négyzet és köbgyökvonásnak — csodálatos módon — semmi nyoma sincs, holott tanítása nem lenne fáradságos s mindenesetre száz perczenttel többet érne, mint pl. a középhatáridőszámítás czéltalan tanítása. Tantervünk e tekintetben az összes művelt államok megfelelő tantervei közt speczialitás . . .»

A leányiskolák 4. osztályára a tanterv a sík lap s egyszerű szögletes testek távlati rajzolását írja elő, de nem mondja meg, hogy ez szerkesztés legyen-e vagy szabad rajzolás.

Távlati szerkesztéshez tudvalevőleg a derékszögű vetitéstan elemeinek ismerete szükséges, melynek azonban csak fiúiskolákban van helye. Világos ebből, hogy leányiskolákban csak a közvetetlen szemlélet alapján taníthatjuk a távlati rajzolást, a mi a szabad rajzolás körébe tartozván, arra tankönyv nem szükséges.

Mindazonáltal örömmel üdvözöljük, mint irodalmunkban egészen új jelenséget a látszattani részt, mely ugyan nem annyira a növendéknek értékes, ki vajmi ritkán fogja a testalakot épen oly állásból rajzolhatni, mint azt a könyv ábrái feltüntetik, hanem inkább a tanítóra nézve lesz becses, ki magát a szemléltetés módjáról, a kivitel menetéről és a rendelkezésre álló eszközökkel elvégezhető anyag mennyiségéről tájékozhatja.

A 157 oldalra terjedő könyv, mely rajzgyakorlatokon kívül sok a gyakorlatból vett számítási feladatot is tartalmaz, tiszta, könnyen olvasható nyomással bír. Szövegét magvas rövidség jellemzi; nem akarja a tanítást fölöslegessé tenni, hanem annak csak rövid kivonatát nyújtani. A nehezebb, csak a tanítóképezdékben tanítandó részek kellőképen meg vannak jelölve.

Mindezeknél fogva a könyvet leányiskolák és tanítónőképezdék tanárainak melegen ajánlhatjuk. H. K.

*

FÖLDRAJZ a polgári leányiskolák I. osztálya számára. A legújabb miniszteri tanítási terv nyomán írták *dr. Hunfalvy János* és *Schneider János*. I. rész. A magyar szent korona országai és Európa többi államai. Budapest 1888. Lampel Róbert csász. és kir. udvari könyvkereskedés kiadása. Ára 80 kr. Ugyanez a II. oszt. számára II. rész. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália. 1889. Ára szintén 80 krajczár.

Tankönyvirodalmunk napjainkban mind újabb-újabb művekkel gazdagodik s már oda fejlődött, hogy külön a leányiskolák részére irt tankönyveket is ad rendelkezésünkre, mert ma már érvényre jutott az a pedagógiai elv, hogy a mint a czél különbözik a fiúk és leányok tanításánál, úgy segédeszközének sem lehet ugyanannak lenni a kétféle iskolában. A földrajzot mindenesetre csak úgy taníthatjuk sikerrel a leányiskolában, ha a földrajzi anyagot a legszükségesebbre leszállítjuk s csak azt és csak annyit nyújtunk, a mennyi a műveltség szempontjából nélkülözhetetlen s a mennyit a gyermeki lélek nehézség nélkül tud magáévá tenni. Megkivánjuk ezért az irótól, hogy a tanítási anyagot oly alakban dolgozza fel, hogy az nemcsak tanulságos, hanem könnyen felfogható és megtanulható legyen. A két könyv a fent kifejezett óhajtásnak igyekszik eleget tenni, megjelenésüket épen azért örömmel üdvözölhetjük. Két törekvés jut bennük érvényre, az egyik az, hogy a magában véve száraz anyag a leányok kedélyvilágának megfelelőbbé váljék, a rövidségre és világosságra való törekvés, mely a tankönyveknek mindig egyik legajánlóbb tulajdonsága. A földrajzi fogalmak és ismeretek tapintattal vannak megválogatva és figyelemre méltó ügyességgel csoportosítva. Az első rész a következő szakaszokat foglalja magában: 1) a főváros és környéke; 2) a magyar alföldek; 3) a Duna és Dráva köze; 4) a Dráva-Száva köze s a tengerpart; 5) az ész. nyugati felföld stb. s e szakaszok mindegyike mint egy önálló egész van kidomborítva és oly élénkséggel leírva, hogy mintegy megszemlélt kép maradnak meg a gyermekek emlékezetében. S felölelik ezen szakaszok azon természetrajzi és etnographiai ismereteket is, melyeknek a földrajz tanítását vonzóbbá és változatosabbakká kell tenniök. A nyelv magyaros és szabatos. A könyv nyomdai kiállítása csinos, olvasása a leggyengébb szemet sem fogja elfárasztani, olyan jó nagy betűkkel van nyomtatva. Az I. rész 17358—1888 sz. a. rendelettel approbálva van, a mi már magában véve is ajánlás s mivel a II. rész tartalmazza az elsőnek megnevezett jó tulajdonságait, mondani sem kell, hogy földrajzkönyveink között mindkettő előkelő helyet foglal el.

Z. J.

KIMUTATÁS

A «MÁRIA DOROTHEA EGYESÜLET» VISSZAÉRKEZETT GYÜJTŐÍVEIRŐL.

(Huszonhatodik közlemény.)*

Az *1213.* sz. íven. Főgyüjtő: Terényi Lajos főispán.

Gyula város gyüjtése: Gyula város 5 frt. Göndöcs Benedek 5 frt. Dr. Kovács István 5 frt. Csausz Lajosné 5 frt. Czingulszkyné 1 frt. Békésmegyei takarékpénztár 5 frt. Ferentzy-alap 1 frt. Moldovány Alajos 1 frt. Grimm József 2 frt. Duhl Jakab 50 kr. Deutsch József 50 kr. Dunszt József 50 kr. Lendvay 50 kr. Reisneris Wolf 1 frt. Uferbach József 50 kr. N. N. 50 kr. Funka és társa 1 frt. N. N. 50 kr. Manheimer 30 kr. N. N. 50 kr. Gyula város takarékpénztára 1 frt. Messinger 50 kr. OlajossyDezső 1 frt. N. N. 20 kr. Braun 1 frt. N. N. 20 kr. Ruttkay Béla 1 frt. *Összesen 41 frt 20 kr.*

Kétegyházán egybegyült: Kétegyháza község 2 frt. Szerb Miksa 1 frt. Szekér Mihály 2 frt. Böhm Mihály 1 frt. Szekér Károly 1 frt. Argyelán József 30 kr. *Összesen 7 frt 30 kr.*

Gyula-Váriban összegyült: Békei Gyula 1 frt. N. N. 50 kr. Csete György 30 kr. *Összesen 1 frt 80 kr.*

Békés-Csabán adakoztak: Sz. Béla 1 frt. Omazta Gyula 1 frt. Rosenthal Nándor 1 frt. N. N. 50 kr. Radics 1 frt. Varságh Béla 1 frt. Silberstein 50 kr. N. N. 50 kr. Gärtner Adolf 50 kr. N. N. 50 kr. Löwy 50 kr. Winter Fülöp 50 kr. N. N. 30 kr. Csaba-község 2 frt 50 kr. *Összesen 11 frt 30 kr.*

Gyomán adakoztak: Gyoma község 1 frt. D. D. 1 frt. N. N. 40 kr. Grimm 50 kr. N. N. 50 kr. N. N. 20 kr. N. N. 40 kr. *Összesen 4 frt.*

Endrődön adakoztak: Endrőd község 1 frt. Jakab 50 kr. Horváth Béla 50 kr. Roth Lajos 50 kr. Timár István 20 kr. Kalmár József 1 frt. Timár János 80 kr. *Összesen 4 frt 50 kr.*

Szarvason adakoztak: Szarvasi közpénztár 2 frt. Medveszky József 1 frt. Lusztig Miksa 1 frt. N. N. 2 frt. N. N. 1 frt. *Összesen 7 frt.*

Szent Andráson adakozott: Lederer Rudolf *1 frtot.*

Öcsödön adakoztak: Öcsöd község közönsége *2 frt.*

* A megelőző közleményeket lásd a «Nemzeti Nőnevelés» 1887, 1888, 1889 és 1890. évfolyamaiban.

Kondoros községi pénztárból *2 frt.*

Orosházán adakoztak: Orosháza községe 2 frt. Orosházi takarékpénztár 1 frt. N. N. 1 frt. Kódi Márton 50 kr. *Összesen 4 frt 50 kr.*

Sámson községe adott *1 frtot.*

Tótkomlóson adakoztak: Tótkomlós községe 2 frt. Tótkomlósi takarékpénztár 1 frt. Povázsay Mihály 50 kr. Tatay János 50 kr. Horváth Samu 50 kr. N. N. 40 kr. N. N. 40 kr. *Összesen 5 frt 30 kr.*

Csorváson adakoztak: Csorvás községe 2 frt. Kozma Gusztáv 1 frt. Bus Albert 10 kr. Lukács Mártonné 50 kr. K. Major 20 kr. N. N. 50 kr. *Összesen 4 frt 30 kr.*

Szénáson adakoztak: Szénás községe 1 frt. Tóth Pál 50 kr. N. N. 50 kr. *Összesen 2 frt.*

Bánfalván adakoztak: Bánfalva községe 1 frt. N. N. 50 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Puszta-Szent-Tornyán adakoztak: Szent-Tornya községe 2 frt. N. N. 50 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Szabad-Szent-Tornya községe adott *1 frtot.*

Békésen adakoztak: Jankovics Pál 1 frt. N. N. 1 frt. Környei Lajos 1 frt. N. N. 1 frt. Varga György 1 frt. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Duka Gábor 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Tóth 20 kr. N. N. 10 kr. Lavacka Gyula 1 frt. Benedikty József 1 frt. Kecskemétiné 1 frt. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 50 kr. N. N. 30 kr. Déry István 50 kr. N. N. 20 kr. N. N. 30 kr. N. N. 50 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. Schultz Bernát 20 kr. Hajdu Lajosné 10 kr. Schwartz Mór 20 kr. Frey 20 kr. Szabó Albert 10 kr. Bányai Imre 10 kr. Becs Samu 40 kr. Kelemen Jánosné 10 kr. Schwarz Samu 1 frt. Weil Sándor 20 kr. Békés községe 3 frt 60 kr. Mezey Lajos 1 frt. *Összesen 20 frt.*

Kőrös-Tarcsán adakoztak: Kőrös-Tarcsa községe 1 frt. Szabó 1 frt. Ref. Egyház 1 frt. *Összesen 3 frt.*

Mező-Berényben adakoztak: Mező-Berény községe 2 frt. Ág. ev. tót-magyar Egyház 1 frt. Jeszenszky Károly 50 kr. Urszinyi László 50 kr. Dax György 50 kr. N. N. 20 kr. Megele Bertalan 50 kr. Izsó János 30 kr. *Összesen 5 frt 30 kr. Főösszeg 132 frt 70 kr.*

A *252.* sz íven. Fangh Erzsébet *1 frt.*

A *3952.* sz. íven. Réthy Ilona *1 frt.*

A *250.* sz. íven. Gyüjtő: Vámossy Margit. Vámossy Zoltán 50 kr. Radnay Jenő 10 kr. Vámossy György 10 kr. Vámossy Margit 50 kr. Vámossy Mihály 20 kr. Vámossy Károly 20 kr. Vámossy László 20 kr. Kiss Miklós 20 kr. Kiss Lajos 20 kr. Radnay Jenőné 10 kr. Vámossy Mihályné 20 kr. Dr. Vámossy Károly 1 frt. Vámossy Károlyné 1 frt. Végh Sándor 20 kr. *Összesen 4 frt 70 kr.*

A *9125.* sz. íven. Gyüjtő: Schneider H. Horváth Józsefné 1 frt. Szentgyörgyi 40 kr. Schneider Hermin 1 frt. Bartha György 40 kr. N. N. 1 frt. Nundsány Antal 40 kr. Szalay 50 kr. Csiky Károly 1 frt. Kathona Mariska 50 kr. Mestitz Mór 1 frt. N. N. 30 kr. Horváth Irén 50 kr. *Összesen 8 frt.*

Az *1476.* sz. íven. Gyüjtő: Weisz Juliska. Kolemár Lajos 50 kr. N. N. 20 kr. O. O. 20 kr. Tóth István 50 kr. X. Y. 10 kr. N. N. 10 kr. Grünbaum Viktor 10 kr. S. T. 50 kr. Veisz Izsák 50 kr. Veisz Nina 50 kr.

Tóth Márton 1 frt. Castor & Pollux 40 kr. Keresztes Sándor 1 frt. Babos Mili 10 kr. *Összesen 5 frt 70 kr.*

A *3180.* és *3706.* sz. íven. Gyüjtő: Lengyel Elsa. Lengyel Elsa 2 frt. 30 kr. Bahéry János 20 kr. Brezowiczky András 10 kr. Bretschneider Károlyné 70 kr. Szász Mariska 50 kr. Kecskeméthyné 20 kr. Soós Julcsa 10 kr. *Összesen 4 frt 10 kr.*

A *3100.* sz. íven. Kapocsy Amália 50 kr. Luttár Miklós 50 kr. *Összesen 1 frt.*

A *156.* sz. íven. Gyüjtő: Ében Matild. L. St. 1 frt. U. Gy. 60 kr. U. A. 60 kr. K. L. 50 kr. B. G. L. 1 frt. N. N. 2 frt. Goldberger 2 frt. N. N. 1 frt. Ében Matild 2 frt. *Összesen 10 frt 70 kr.*

A *3088.* sz. íven. Stech Matild *1 frt.*

A *2093.* sz. íven. Gyüjtő: Visy Erzsébet. Visy Imréné 1 frt. Visy Mari 20 kr. Pinget Lujza 10 kr. Katicza néni 20 kr. Visy Pálné 1 frt. Siklóssy Gyuláné 50 kr. Siklóssy dr. 50 kr. Siklóssy Gyula 20 kr. Siklóssy Józsi 20 kr. Siklóssy Laczi 10 kr. Reichl Margit 30 kr. Zilahy Irén 10 kr. Strasser Anna 20 kr. Schmidt Ilona 30 kr. Dietzl Stefi, Fehér Gizela 10 kr. Haris Olga 10 kr. Fekete Irén 10 kr. Gillming Józsa 10 kr. Fábián Károly 40 kr. Gajáry Nelli 30 kr. Gajáry Stefi 30 kr. Gajáry Bőzsi 20 kr. Gajáry Pista 20 kr. Kmethy Aranka 10 kr. Beöthy Laczi 20 kr. Sz. M. 20 kr. N. N. 20 kr. Torday Ferencz 10 kr. József 20 kr. Torday Judit 10 kr. Torday Berta 10 kr. Gábos Gerő 10 kr. Szalay Jolán 10 kr. Visy István 30 kr. Elbert Ferenczné 10 kr. Gábos Gerőné 10 kr. N. N. 15 kr. Jobst dr. 1 frt. Aladár 1 frt. N. N. 15 kr. Gerlóczy Béla 10 kr. N. N. 10 kr. S. L. 20 kr. N. N. 20 kr. M. E. 40 kr. G. K. 20 kr. Mudronyi Mari 25 kr. Mudrony Etel 10 kr. Jakab Viktor 10 kr. Tavasz Mórné 20 kr. Kacskovics Zoltán és neje 1 frt. Pubi és Mádi 20 kr. Jó Szív 50 kr. Rosz Szív 20 kr. N. N. 25 kr. Jobstné 1 frt. H. S. 15 kr. E. J. 15 kr. Bodó Sári 40 kr. Maszák Leona 30 kr. V. M. 20 kr. B. 20 kr. N. N. 10 kr. Kis Etel 10 kr. Gyula 10 kr. Visi Imre 2 frt. Bözsi 1 frt. *Összesen 20 frt 70 krajczár.*

A *2828.* sz. íven. Gyüjtő: Gruber Vilma. Gruber Vilma 20 kr. Nagy Istvánné 10 kr. Kosztolányi Mária 10 kr. N. Gyula 10 kr. Ratskay Istvánné 10 kr. Adamovszkyné 10 kr. Csikány Irma 10 kr. Krikné 10 kr. N. N. 10 kr. Olga 10 kr. Kertészné 20 kr. Boldisné 30 kr. Bulyovszky Mari 20 kr. Bulyovszky Irma 30 kr. Farczádiné 20 kr. Szinnyayné 20 kr. Miller Irma 10 kr. Tomcsányiné 10 kr. N. N. 20 kr. Hegedüsné 20 kr. Hegedüs Vilma 20 kr. N. N. 10 kr. Zathureczky 10 kr. N. N. 10 kr. Kossuth Mária 20 kr. Ruttkayné 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Kossuth Ella 10 kr. Szigethy Kálmán 15 kr. Keleti 20 kr. N. N. 20 kr. Krivoss Árpádné 20 kr. Zathureczky Emma 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Justh Kálmánné 1 frt. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Matós Emma 10 kr. Marjalaky 20 kr. Sárváry Antal 20 kr. Lieszkovszky Irma 50 kr. Lieszkovszky Györgyné 10 kr. Lieszkovszky Paula 50 kr. Gruber Lujza 10 kr. Jancsó István 20 kr. N. N. 10 kr. Ilona 10 kr. Csajághy Károlyné 25 kr. Bernáth Anna 20 kr. N. N. 10 kr. Wurm Zsuzsi 10 kr. Szilágyi Jánosné 20 kr. N. N. 10 kr. Poós Józsa 10 kr. Kiss Rozália 10 kr. Voigt Nándor 10 kr. N. N. 20 kr. Brigitta 20 kr. Anna 10 kr. Koller Edit 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Kazinczy Józsefné 10 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 11 frt 70 kr.*

A *4636.* sz. íven. Gyüjtő: Zámborovszky Ludmilla. Béér Ilona 10 kr. Barzsek Erzsébet 10 kr. Korompay Margit 10 kr. Udvary Margit 10 kr. Udvary Judit 10 kr. Fülöp Erzsébet 10 kr. Molnár Ilona 10 kr. Csontó Emma 15 kr. Balla Szeréna 10 kr. Juhász Róza 10 kr. Baróthy Gabriella 20 kr. Kádár Berta 10 kr. Sinay Margit 10 kr. Tamássy Jolán 10 kr. Dudinszky Gizela 10 kr. Sajó Kati 10 kr. *Összesen 1 frt 85 kr.*

A *2497.* sz. íven. Villányi Tivadarné *1 frt.*

Az *5335.* sz. íven. Dudich Ferencz *50 kr.*

A *2683.* sz. íven. Gyüjtő: Fodor Jánosné. Simonyi Gabriella 20 kr. Fodor Ilma 20 kr. Gutheil Ilona 20 kr. Rauchbauer Anna 1 frt. Fodor Jánosné 40 kr. *Összesen 2 frt.*

A *2652.* sz. íven. Nemecskayné Malvin *1 frt.*

A *10536.* sz. íven. Gyüjtő: Dáné Lenke. Benedek Jánosné 20 kr. Bertha Lina 30 kr. Gödri Ferenczné 40 kr. Póka Dezsőné 20 kr. Dáné Lenke 50 kr. Wellenreiter Jánosné 40 kr. *Összesen 2 frt.*

A *10329.* sz. íven. Gyüjtő: Solymosi István. Kis-Galambfalvi ref. Egylet 1 frt 50 kr. Nagy-Galambfalvi Egylet 1 frt 90 kr. Alsófalú 95 kr. Mátéfalú 50 kr. Parajdi 80 kr. Kecseki 70 kr. Nagysolymos 70 kr. N. N. 1 frt. Keresztúr 15 kr. Mutna 10 kr. Agyfalva 1 frt 5 kr. Bikkfalva 45 kr. N. N. 1 frt 50 kr. *Összesen 11 frt 30 kr.*

A *1109.* sz. íven. Gyüjtő: Fülöp Vilma. Láng Mihály 20 kr. Tóth Károly 10 kr. Zöld József 10 kr. Nagy Károlyné 10 kr. Neuzil Róza 10 kr. Uzoni Sándor 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 50 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Török Márk 20 kr. Szöcs Camilla 20 kr. Grasel 20 kr. Strasser 50 kr. Szakál 10 kr. Tóthné 10 kr. Kovácsné 20 kr. Domanovszki Endre 1 frt. N. N. 10 kr. *Összesen 4 frt 20 kr.*

A *4465.* sz. íven. Trozonyi Emma *1 frt.*

A *161.* sz. íven. Gyüjtő: Möller Istvánka. Csendesi Mari 2 frt. Vadász Teréz 1 frt. G. Gy. 40 kr. Csendesy Bella 1 frt. Csendesy István 1 frt. Greff József 1 frt. Gonda Emil 50 kr. N. N. 10 kr. Hermann 1 frt. *Összesen 8 frt.*

A *3900.* sz. íven. A békéscsabai izr. népiskola gyüjtése *1 frt 86 krajczár.*

A *2847.* sz. íven. Gyüjtő: Gyurász Irén. M. S. 20 kr. O. W. 10 kr. M. B. 10 kr. S. V. 20 kr. P. V. 20 kr. L. M. 15 kr. D. F. 10 kr. J. M. 10 kr. P. Cz. 50 kr. G. Cz. 50 kr. P. A. 20 kr. H. M. 10 kr. H. H. 10 kr. Sz. G. 25 kr. R. J. 70 kr. H. V. 10 kr. P. 25 kr. B. M. 20 kr. N. K. 10 kr. Sz. M. 10 kr. L. T. 10 kr. K. F. 10 kr. *Összesen 4 frt 45 kr.*

A *167.* sz. íven. Gyüjtő: Buday Tekla. Weisz Janka 10 kr. Weisz Gyula 10 kr. Weisz Ernő 10 kr. Weisz Melitta 10 kr. Grosz Győző 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. & Comp. 20 kr. Egy közönséges N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Wecker 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Énéász 10 kr. Alabastrom herczeg 10 kr. Koldus Diák 10 kr. Én 10 kr. Te 10 kr. Ő 10 kr. Mi 10 kr. Ti 10 kr. Ők 10 kr. Schmidt Béla 20 kr. Csalamádé 10 kr. Rezeda 10 kr. Dezsö Margit 10 kr. Buday Klárika 10 kr. B. T. 1 frt. *Összesen 4 frt 30 krajczár.*

Az *1869.* sz. íven. Gyüjtő: Komjáthyné. Komjáthyné 50 kr. Papp Erzsébet 20 kr. Brocskó Lajos 50 kr. Jónásné 20 kr. Schmidt Samu 40 kr. Schreiber Betty 40 kr. Burghardt Lipótné 40 kr. Ribiczey 1 frt.

Kisfaludy Ákosné 50 kr. W. W. 50 kr. B. J. 50 kr. Környei Elemér 1 frt. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. Rerrich Emilia 50 kr. *Összesen 6 frt 90 krajczár.*

A *2041.* sz. íven. Gyüjtő: Mihajlovics Hermin. N. N. 20 kr. F. E. 50 kr. Asbóth Gusztáv 50 kr. Asbóth 50 kr. V. E. 50 kr. M. E. 10 kr. M. J. 20 kr. M. Ö. 10 kr. V. G. 40 kr. N. N. 10 kr. Pál drusszája 20 kr. Pál sógora 10 kr. Pál sógornője 10 kr. Kövér Jolán 10 kr. Kövér Anna 10 kr. Kövér Margit 10 kr. Mihajlovits Hermin 2 frt. *Összesen 5 frt 80 krajczár.*

Az *1246.* sz. íven. Gyüjtő: Komáromy Ilma. Visky J. 10 kr. Tóth Pista 10 kr. Mocsáry Dinike 10 kr. Komáromy Ilma 10 kr. Komáromy Dezső 10 kr. Simon Elemér 10 kr. Mocsáry Ferencz 10 kr. Delhányi Mari 10 kr. Mocsáry Vilma 10 kr. Simon Pál 20 kr. Simon Jolán 20 kr. Simon Pál 10 kr. Simon Dezső 10 kr. Simon Jenő 10 kr. Hirsch Margit 50 kr. Scholtz Klára 30 kr. Keleti Magda 20 kr. Kiss Márta 20 kr. Pósch Ilonka 20 kr. Ulrich Irén 20 kr. Pósch Gyula 10 kr. Pósch Erzsike 20 kr. Simon Etelka 20 kr. Miháletz Gizela 10 kr. Miháletz Irma 10 kr. Miháletz Kálmán 10 kr. Miháletz Janka 20 kr. Miháletz Aranka 10 kr. Rakofszky Márta 40 kr. Viski Sándorné 30 kr. Demeter Ferenczné ? kr. *Összesen 6 frt.*

A *4850.* sz. íven. Gyüjtő: Gergely Károly. Szendy Antal 1 frt. Gergely Károly 1 frt. *Összesen 2 frt.*

A *336.* sz. íven. Gyüjtő: Günther V. Günther V. 2 frt. Günther Róza 1 frt. Günther Ágost 1 frt. N. N. 50 kr. E. S. 20 kr. Strasser 10 kr. Rottmund 20 kr. *Összesen 5 frt.*

A *3781.* sz. íven. Gyüjtő: Pap Mária. Tóth Erzsi 10 kr. Kántor Irma 10 kr. Hrobázek Juliska 10 kr. Thinault Helén 20 kr. Joanovich testvérek 20 kr. Kajetán Erzsi 10 kr. Likker Auguszta 10 kr. Benedek Vilma 10 kr. Borbély Sarolta 20 kr. Hilberth S. 10 kr. Tóth Bella 10 kr. Andrásoczky E. 9 kr. Blasek Etelka 10 kr. Asztalos E. 20 kr. Barabás M. 10 kr. W. W. 10 kr. H. E. 50 kr. Bárthel Vilma 30 kr. Graef M. 10 kr. Knall Friderika 20 kr. Barátosy B. 10 kr. Jakab Róza 20 kr. Incze Julia 10 kr. Elekesék 20 kr. Zattler 10 kr. Róth E. 10 kr. Benedekék 20 kr. Lakatosok 20 kr. Pap G. 10 kr. Gáll Ilona 20 kr. N. N. 10 kr. Ambrus Gizela 20 kr. Trauschenfels Lucia 10 kr. Landesberg Berta 10 kr. Tóth Vilma 10 kr. Hatházi Ilona 10 kr. Gombos Ida 10 kr. Rajka Etelka 20 kr. Tóth Terka 10 kr. Moldován G. 10 kr. Fehér M. 10 kr. Puskás J. 10 kr. L. S. 20 kr. Gáll G. 20 kr. Lazarevits C. 20 kr. Bodokán E. 10 kr. Fecsger 10 kr. Paf M. 10 kr. Nagy Julia 10 kr. Botár L. 10 kr. Sárdi István 20 kr. Bányay Árpád 20 kr. Veszprémy Irén 10 kr. Molnár Hajnalka 10 kr. Almádi testvérek 20 kr. Gutkovszki Józsa 20 kr. F. Kata 10 kr. Paál Anna 20 kr. Tamássy Erzsi 20 kr. Greskovich Margit 20 kr. Botár Róza 10 kr. Marosi Róza 20 kr. Márton Anna 20 kr. Angyal Róza 10 kr. Gombos Ida 10 kr. Entz Jolán 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Polgáriné 20 kr. Kertész Emma 10 kr. Pálfi Mari 10 kr. N. N. 10 kr. Molnár Klára 20 kr. Tamási Róza 20 kr. Tamási Terka 30 kr. Demeter Irén 20 kr. Szabó Ilona 10 kr. Kocsi Margit 20 kr. Szabó Nina 10 kr. Leb Netti 10 kr. N. N. 10 kr. Koch Antalné 30 kr. Molnár Nándorné 20 kr. Koch Béla 10 kr. N. N. 10 kr. Mátyás Ilona 10 kr. Török Berta 10 kr. Gazdász Ödön 40 kr. Gazdász Ede 40 kr. Török Károlyné 10 kr.

Osztián Ilona 30 kr. Valaki 30 kr. Friedmann Erzsi 20 kr. Feldheim Paulin 10 kr. *Összesen 14 frt 69 kr.*

Főgyüjtő Lévay István a galgóczi állami polgári leányiskola igazgatója.

A *6051.* sz. íven. Gyüjtő: Zweig M. Jeszeniczky Karolin 5 kr. Zweig Margit 20 kr. Zweig Melánia 10 kr. Zweig Ilonka 10 kr. Neumann Hermin 15 kr. Zweig Regina 10 kr. Zweig Rozália 20 kr. *Összesen 90 krajczár.*

A *6052.* sz. íven. Gyüjtő: Wellisz Sz. Wellisz Sz. 10 kr. Wallach J. 10 kr. Rosenfeld N. 5 kr. Steiner M. 5 kr. Wallach Netti 10 kr. *Összesen 40 kr.*

A *6054.* sz. íven. Gyüjtő: Quitt Malvin. Nagel Róza 10 kr. N. N. 5 kr. *Összesen 15 kr.*

A *6058.* sz. íven. Gyüjtő: Eisler Fánni. Lokcsánszky Amadéa 30 kr. Weinberger 10 kr. Illencsik 10 kr. Weisz Rozalia 10 kr. *Összesen 60 krajczár.*

A *6060.* sz. íven. Gyüjtő: Sztrniszkó Paula. N. N. 10 kr. Sztrniszkó Paula 20 kr. M. F. 10 kr. Pechányné 20 kr. Máncz István 10 kr. E. K. 15 kr. H. K. 10 kr. R. J. 10 kr. L. J. 10 kr. R. F. 15 kr. *Összesen 1 frt 30 krajczár.*

A *6062.* sz. íven. Gyüjtő: Reisz Riza. L. J. 50 kr. M. J. 40 kr. Kossaczky 10 kr. N. L. 10 kr. Reisz Riza 5 kr. Horváth 10 kr. Blaskovics 10 kr. N. N. 10 kr. D. C. 10 kr. F. N. 20 kr. K. K. 10 kr. N. J. 10 kr. B. F. 10 kr. F. A. 5 kr. K. K. 20 kr. Neumann Róza 5 kr. *Összesen 2 frt 35 krajczár.*

A *6063.* sz. íven. Gyüjtő: Winkler Józsa. Szuchányi Margit 10 kr. Winkler Jolán 10 kr. Szarvassy Fánni 10 kr. Cillér Margit 10 kr. Sándor Mari 10 kr. Solányi Bella 10 kr. *Összesen 60 kr.*

A *6064.* sz. íven. Gyüjtő: Fodor Olga. Fodor Gabriella 50 kr. König Ilona 50 kr. Babáky 40 kr. Hoffmann Anna 10 kr. Sterner 10 kr. Bulycsik Fánni 10 kr. Löwy 10 kr. G. A. 10 kr. Benkő 50 kr. Novatny 20 kr. Apfel 10 kr. Sándor Mariska 20 kr. S. P. 10 kr. *Összesen 3 frt.*

A *6065.* sz. íven. Gyüjtő: Klempa. Klempa Ignáczné 50 kr. Boros Irma 50 kr. Krausz 50 kr. H. 10 kr. Z. 20 kr. Sterner 10 kr. Bárány József 20 kr. Eisler 30 kr. Bonchetti Julia 50 kr. Schofer 50 kr. Láng 30 kr. Dr. András 30 kr. Istvánffy Mariska 20 kr. Novotny 20 kr. *Összesen 4 frt 40 kr.*

A *6066.* sz. íven. Gyüjtő: Ronchetti Paula. N. N. 20 kr. Ertl H. 10 kr. Ertl E. 10 kr. N. N. 10 kr. Weisz Róza 10 kr. N. N. 25 kr. Wolf 10 kr. A. B. 20 kr. N. N. 10 kr. M. B. 10 kr. Sz. E. 20 kr. Sz. Gy. 20 kr. Ertl Mariska 10 kr. Baldermann Mária 10 kr. Ronchetti Julia 1 frt. J. M. 50 kr. Balogh János 50 kr. Paulik János 10 kr. Sz. J. 20 kr. N. N. 20 kr. Kubink Jozefin 20 kr. Schober 20 kr. N. N. 20 kr. Szuchányi Lajos 20 kr. M. J. 15 kr. Uhl Anasztáz 50 kr. Fetz 30 kr. Toscano György 40 kr. *Összesen 6 frt 60 kr.*

A *6067.* sz. íven. Gyüjtő: Schuch Józsa. N. N. 10 kr. Apfel 10 kr. Bárány 10 kr. Wertl 10 kr. Drechsler 10 kr. V. V. 20 kr. N. N. 20 kr. R. 10 kr. Cillér Margit 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 1 frt 40 krajczár.*

A *6068.* sz. íven. Gyüjtő: Stiglicz Jolán. Stiglitz Jolán 10 kr.

Stiglitz Frigyes 20 kr. Dr. N. N. 20 kr. Schönfeld Miczi 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. Farkas Irma 20 kr. Hoffmann Géza 20 kr. Kajdácsy Josefa 30 kr. N. N. 20 kr. N. N. 50 kr. L. 10 kr. Köhler Marietta 20 kr. Fleischmann Berta 10 kr. Weinberger Karolin 10 kr. Dr. Stiglitz Adolf 10 kr. Ronchetti Géza 10 kr. Schober 20 kr. W. 10 kr. Boskovicz 20 kr. H. Ádám 10 kr. M. J. 10 kr. Gáspár 20 kr. Horváth 10 kr. Müller Mária 10 kr. N. N. 10 kr. Ismeretlen 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Sz. J. 10 kr. B. J. 10 kr. L. K. 10 kr. S. R. 10 kr. *Összesen 5 frt.*

A *6069.* sz. íven. Gyüjtő: Guttmann Emma. Guttmann Emma 10 kr. N. N. 10 kr. Salvendy Vilma 10 kr. Y. 20 kr. N. 10 kr. Weinberger Hedvig 10 kr. Becker Elsa 10 kr. *Összesen 80 kr.*

A *6070.* sz. íven. Gyüjtő: Lichtenstein Giza. Apfel Arnold 10 kr. Apfel Jenni 10 kr. Apfel Károly 10 kr. *Összesen 30 kr.*

A *6071.* sz. íven. Gyüjtő: Nagel Szidi. Fraenkel Gyula 30 kr. N. N. 10 kr. Drechsl Isidor 20 kr. N. N. 20 kr. M. 10 kr. N. N. 30 kr. H. 10 kr. B. R. 10 kr. A. R. 10 kr. Máner István 10 kr. N. N. 10 kr. Steiner Franczi 20 kr. Nágel Szidi 20 kr. *Összesen 2 frt 10 kr.*

A *6072.* sz. íven. Sehra *10 kr.*

A *6073.* sz. íven. Gyüjtő: Diamant Sarolta. Soko Mihály 20 kr. Diamant Josefin 10 kr. Rebro Mária 10 kr. *Összesen 40 kr.*

A *6074.* sz. íven. Gyüjtő: Quittner Julis. Quittner R. 30 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 40 kr.*

A *6075.* sz. íven. Gyüjtő: Friedmann Regina. Friedmann Regina 10 kr. Kohn Róza 10 kr. Weinberger Kati 10 kr. Zweig Regina 10 kr. Hirchfeld Jenni 10 kr. Dukes Netti 10 kr. Schwarz 15 kr. E. W. 10 kr. Farkas Irma 10 kr. Becher Hermin 10 kr. Wein Amália 10 kr. Gáspár 1 frt. Gróf Erdődy Imre irodája 1 frt. Weiner 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Bernát Géza 10 kr. Mérey Andor 10 kr. Rodics Ferencz 10 kr. Apfel 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Ollé 20 kr. Friedmann Róza 10 kr. Szold Zsófi 10 kr. *Összesen 4 frt 65 kr.*

A *6077.* sz. íven. Gyüjtő: Rosenfeld Janka. Rosenfeld Anna 10 kr. Duldner Regina 10 kr. Handler Malvin 10 kr. Nager Róza 10 kr. Roth Hanni 10 kr. Kriener Fanni 10 kr. Herczog Kati 10 kr. *Összesen 70 krajczár.*

A *6078.* sz. íven. Gyüjtő: Rosenfeld Szidi. Bretzelmaier Anna 10 kr. Bretzelmaier Jenni 10 kr. Krehner A. 10 kr. Kohn Netti 10 kr. Rosenfeld Janette 10 kr. Fuchs Lotti 10 kr. Neumann Irén 10 kr. N. N. 10 kr. Schüsler Leonora 10 kr. *Összesen 90 kr.*

A *6079.* sz. íven. Gyüjtő: Bangha Zephir. E. K. 50 kr. Bangha Zephir 25 kr. Bangha Imre 25 kr. Bangha Ella 20 kr. Fodor Janka 20 kr. Vinkler Teréz 20 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

A *6080.* sz. íven. Gyüjtő: Babóthy Róza. Babóthy Róza 50 kr. N. N. 10 kr. N. N. 50 kr. N. N. 30 kr. Sándor 20 kr. N. N. 20 kr. Cillér Margit 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 1 frt. Jolán 50 kr. N. N. 1 frt. Sz. 10 kr. Fanni 10 kr. N. N. 30 kr. *Összesen 5 frt 10 kr.*

A *6081.* sz. íven. Gyüjtő: Müller Mariska. Bárány Paula 10 kr. Müller Mária 10 kr. Erdős Károly 10 kr. Győry Kálmán 10 kr. Lassú János 10 kr. Horváth 10 kr. Takarékpénztár 50 kr. N. N. 10 kr. A. B. 10 kr. Sterner 10 kr. N. N. 20 kr. Bandy József 10 kr. Klein L. 10 kr. Bródy Jakab 10 kr. N. N. 20 kr. Ignácz 10 kr. Polányi Bella 10 kr.

Polányi Irma 10 kr. Winkler 10 kr. R. 10 kr. Schwarcz 10 kr. Löwy Adolf 10 kr. Dirchofer 20 kr. M. István 10 kr. N. N. 20 kr. L. L. 10 kr. János 20 kr. Wirsler N. 10 kr. P. Cs. 20 kr. G. J. 20 kr. M. A. 10 kr. Müller István 10 kr. Dalwigh Elsa 10 kr. Tocsek Janka 10 kr. Ch. J. 30 kr. Egy pap 20 kr. Dr. N. N. 10 kr. P. K. 20 kr. *Összesen 5 frt 30 krajczár.*

Főösszeg 50 frt 60 kr.

A *9067.* sz. íven. Gyüjtő: Richter Katalin. Richter Katalin 70 kr. Föglein Ferencz 10 kr. Németh Irma 20 kr. Mátray János 20 kr. *Összesen 1 frt 20 kr.*

A *9070.* sz. íven. Gyüjtő: Piller Odola. Scholtz Clement 50 kr. J. H. 20 kr. Prokopovits Amadé 30 kr. N. N. 10 kr. Scholtz István 20 kr. N. N. 20 kr. Szontágh Ida 50 kr. Schulek Béla 20 kr. Gresch V. 20 kr. Scholtz Károly 60 kr. *Összesen 3 frt.*

A *9078.* sz. íven. Lovrits Mátyás 20 kr. Faltum Katalin 50 kr. *Összesen 70 kr.*

A *3897.* sz. íven. Gyüjtő: Prohàb Julia. Petrovics Emilia 20 kr. Szerelmy Józsa 50 kr. Berecz Ilka 20 kr. N. N. 30 kr. Mixich Mari 30 kr. Prohàb Julia 60 kr. *Összesen 2 frt 10 kr.*

Az *5103.* sz. íven. Gyüjtő: Nyiry Aladárné. N. N. 10 kr. Hammer Malvin 20 kr. Nyiry Sarolta 30 kr. Benke György 30 kr. Stephanek Mari 20 kr. Gyürky Ödön 20 kr. Horovitz 10 kr. Nyiry Vilma 50 kr. N. N. 50 kr. S. A. 25 kr. Szerényi Sarolta 20 kr. V. V. 30 kr. Nyiry Zs. 10 kr. N. N. 1 frt. N. N. 50 kr. Grubicz Sára 20 kr. N. N. 10 kr. Nyiry Szeréna 10 kr. Nyiry Klára 10 kr. Vizváry Mari 20 kr. N. N. 10 kr. Thury Ignácz 50 kr. *Összesen 6 frt 15 kr.*

A *47.* sz. íven. Gyüjtő: Boór Jolán. N. N. 20 kr. Kutay 10 kr. Hamza 20 kr. N. N. 20 kr. Boór 20 kr. N. N. 10 kr. Boór Károlyné 1 frt. Rakodczay Pálné 1 frt. Boór Jolán 1 frt. *Összesen 4 frt.*

A *68.* sz. íven. Gyüjtő: Korbuly Auguszta. Lencz Anna 10 kr. Korbuly Auguszta 40 kr. Lechner Palcsika 40 kr. Bruckner 30 kr. Ernő 50 kr. Praznovszky Iván 50 kr. Holzpach Olga 50 kr. Pfeifer Lenke 40 kr. Feri 30 kr. Pista 30 kr. Nékám Irén 40 kr. Lajos 30 kr. Béla 30 kr. Forstner Mariska 30 kr. Irma 30 kr. Weisenbacher Kornél 30 kr. Irén 40 kr. Aladár 50 kr. Lechner Lajosné 1 frt. Fischer Irma 30 kr. Juliska 30 kr. Hegyeshalmy Lajosné 20 kr. Lechner Ágoston dr. 5 frt. *Összesen 13 frt 80 kr.*

A *4110.* sz. íven. Gyüjtő: Szabó Ilona. Csáklányiné 50 kr. N. N. 10 kr. Pásztory 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 1 forint.*

A *3757.* sz. íven. Gyüjtő: Paládi Erzsébet. Mariska 10 kr. Joó Juliska 10 kr. Szatmáry Ferencz 10 kr. Zefferovits Bogdán 10 kr. N. N. 10 kr. Lechner Antalné 10 kr. Knöpfler Albertné 20 kr. Farkas Józsefné 10 kr. Tanódi Mártonné 20 kr. Paládi Erzsébet 40 kr. *Összesen 1 frt 50 krajczár.*

A *2557.* sz. íven. Gyüjtő: Bender Sarolta. Zettner Sebők 1 frt. Balázs Irma 20 kr. Bender Anna 30 kr. Bender Sarolta 50 kr. *Összesen 1 frt 80 kr.*

Egy számozatlan íven. Gyüjtő: Keresztszeghy Albertné. Zoltán Ödön 20 kr. Nyeviczky János 10 kr. Vay Dénesné 1 frt. Vay Piroska

20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Ilosvay Karolin 20 kr. Dessewffy Béla 20 kr. Szabóné 20 kr. Constantin 20 kr. Rába Ellácska 10 kr. Sántha Dezső 20 kr. Balázsné 20 kr. Janiga Mariska 20 kr. Bosnyai 20 kr. Balázs Róza 20 kr. Dessewffy Mari 50 kr. Sägmeister Katalin 20 kr. Keresztszeghy Etel 25 kr. Alberta 25 kr. *Összesen 5 frt.*

A *2685.* sz. íven. Földessy Julia *1 frt.*

Főgyüjtő Bacsits Etelka tanítónő.

A *7862.* sz. íven. Gyüjtő: Riesz Berta. Braun Mari 10 kr. N. N. 20 kr. Sch. F. 20 kr. N. N. 30 kr. Riesz Berta 20 kr. *Összesen 1 frt.*

A *7850.* sz. íven. Gyüjtő: Smidt Mari. Smidt Mari 20 kr. Tóth Ilona 10 kr. Harsányi Erzsike 10 kr. Margit 10 kr. Nelli 10 kr. Gyula 10 kr. Sebestyén Rozália 20 kr. Pista 10 kr. *Összesen 1 frt.*

A *7826.* sz. ívén. Gyüjtő: Bleier Juliska. Elek 20 kr. Réh Zsiga 10 kr. Fischer Jakab 10 kr. Weisz 10 kr. Réh Adolf 10 kr. Spielmann 10 kr. Wertheimné 10 kr. Reisner Sándorné 10 kr. Schwarz Simonné 10 kr. *Összesen 1 frt.*

A *7845.* sz. íven. Gyüjtő: Kádár Jetti. Kádár Henrikné 30 kr. Kádár 30 kr. Jetti 20 kr. Margit 20 kr. Emma 20 kr. *Összesen 1 frt 20 krajczár.*

A *7858.* sz. íven. Gyüjtő: Bleier Jolán. Bleier Jolán 30 kr. N. N. 10 kr. Bináth Róza 20 kr. Eisler Lipót 20 kr. Drechsler Laura 10 kr. Schröder Róza 40 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

A *7855.* sz. íven. Gyüjtő: Horváth Gizela. N. N. 20 kr. Schöffert Mari 20 kr. N. N. 20 kr. Horváth Gizela 20 kr. N. N. 50 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

A *7851.* sz. íven. Gyüjtő: Gallacz Ida. Erkel Jánosné 1 frt. János 50 kr. Gallacz Ida 20 kr. Sarolta 10 kr. Gallaczné 20 kr. *Összesen 2 forint.*

A *7861.* sz. íven. Gyüjtő: Sziber Ilona. Dániel Lajos 40 kr. Sziber Ilona 30 kr. Blanka 10 kr. Gyula 10 kr. Lajos 10 kr. Palika 10 kr. Morocza Erzsike 10 kr. N. N. 10 kr. Kohlmann Ilona 20 kr. Lajos 20 kr. Bandi 20 kr. Alcser Róza 20 kr. Alcser Viktor 20 kr. *Összesen 2 frt 30 kr.*

A *7844.* sz. íven. Gyüjtő: Kalmár Paula. Kalmár Mihály 1 frt. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. Polyák Bella 1 frt. N. N. 10 kr. *Összesen 2 frt 40 krajczár.*

A *7846.* sz. íven. Gyüjtő: Uzon Mariska. Szénásy János 1 frt. Uzon Ferencz 20 kr. Uzonné 20 kr. Végh Józsefné 50 kr. Uferbach Irén 10 kr. Endrefiné 20 kr. N. N. 20 kr. Asbóth 20 kr. *Összesen 2 frt 60 krajczár.*

A *7849.* sz. íven. Gyüjtő: Leopold Jolán. Leopold Jolán 10 kr. Leopold Johanna 20 kr. Teri néni 50 kr. N. N. 20 kr. Lukácsné 50 kr. Hoffmanné 30 kr. Messingerné 50 kr. Fehérné 10 kr. Leopoldné 20 kr. *Összesen 2 frt 60 kr.*

A *7852.* sz. íven. Gyüjtő: Janobovits Blanka. N. N. 15 kr. Bródy Adolfné 20 kr. Jakobovits Blanka 20 kr. Adrienne 20 kr. Kohlmann Jánosné 20 kr. Bárdos Arthurné 40 kr. Bak Lajosné 30 kr. Bak Irén 10 kr. N. N. 30 kr. Scher Emma 20 kr. Lédererné 20 kr. Kálmán Ödön 30 kr. *Összesen 2 frt 75 kr.*

A *7841.* sz. íven. Gyüjtő: Szabó Margit. Kiss Gyula 10 kr. Jantyik Mihály 10 kr. Szabó János 1 frt. Finta Ignáczné 30 kr. Bogár Lázárné

10 kr. Némedy Lajosné 20 kr. Leopold Johanna 10 kr. N. N. 30 kr. Kovalsztkiné 20 kr. Chrisztó 15 kr. N. N. 10 kr. Uferbach József 30 kr. *Összesen 2 frt 95 kr.*

A *7859.* sz. íven. Gyüjtő: Fogl Bella. Fáy Izidorné 30 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Fogl Bella 20 kr. N. N. 20 kr. Fischer 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Molnár Ákos 1 frt. Vada József 50 kr. *Összesen 3 forint.*

A *7847.* sz. íven. Gyüjtő: Hajóssy Krisztina. Magyar 50 kr. N. N. 50 kr. Hajóssy Krisztina 50 kr. X. Y. 50 kr. X. Z. 50 kr. Erkel János 1 frt. N. N. 50 kr. Erkelné 1 frt. Margit 1 frt. N. N. 1 frt. *Összesen 7 forint.*

A *7848.* sz. íven. Gyüjtő: Petrovics Szilvia. Praznovszky Sándorné 20 kr. Koller Józsa 20 kr. Petrovics Szilvia 20 kr. Kidan Mária 20 kr. Martiny Sámuelné 20 kr. Kovácsné 20 kr. Misley Mari 30 kr. Béla 20 kr. N. N. 20 kr. Popovits Jusztina 20 kr. Ujfalussy Gizela 20 kr. Borza Béláné 20 kr. Bogár Lázár 20 kr. Petrovits Jánosné 20 kr. Andrássyné 50 kr. Tar Gyuláné 20 kr. Nagy 20 kr. Kissné 20 kr. Ilosvay Pálné 20 kr. Hemsi Lajosné 10 kr. Káplár Ida 10 kr. Nagy F. 10 kr. *Összesen 4 frt 40 kr.*

A *7842.* sz. íven. Gyüjtő: Bacsits Etelka. Békésmegyei takarékpénztár 5 frt. Dömény Lajos 1 frt. *Összesen 6 frt.*

A *7860.* sz. íven. Gyüjtő: Fraller Mari. Asztalos Károly 30 kr. Fraller István 50 kr. *Összesen 80 kr.*

A *7857.* sz. íven. Grimm Blanka *50 kr.*

A *7856.* sz. íven. Gyüjtő: Bézsán Krisztina. Papp Döme 10 kr. Dombor Linka 10 kr. Bezsán Krisztina 10 kr. *Összesen 30 kr.*

A *7853.* sz. íven. Gyüjtő: Balogh Rozin. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 30 kr.*

Főösszeg 46 frt 70 kr.

Főgyüjtő Fábry János a rimaszombati felsőbb leányiskola igazgatója.

A *6561.* sz. íven. Gyüjtő: Farkas Matild. Farkas Matild 20 kr. N. N. 1 frt. Farkas Ábrahámné 1 frt. Farkas Etelka 1 frt. Farkas Zoltán 1 frt. Máriássy Lászlóné 1 frt. *Összesen 5 frt 20 kr.*

A *6560.* sz. íven. Gyüjtő: Miskolczy Margit. Miskolczyné 40 kr. L. R. 20 kr. Megay Róbert 20 kr. Barna Imre 20 kr. N. N. 10 kr. N. S. 10 kr. Kalla Mihályné 20 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

A *6558.* sz. íven. Gyüjtő: Blau Jolán. Hoschitz Jakabné 20 kr. Blau Vilmosné 30 kr. Braun Zsigmondné 20 kr. Blau Jolán 30 kr. *Összesen 1 frt.*

A *6557.* sz. íven. Gyüjtő: Kázmán Ida. Lichtenstein Adolf 20 kr. Kázmán Janka 20 kr. Ida 10 kr. *Összesen 50 kr.*

A *6555.* sz. íven. Gyüjtő: Kern Jolán. Samarjay Jánosné 1 frt. Kern Adolf 20 kr. Czikora István 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Kovács 1 frt. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Kern Jolán 10 kr. *Összesen 3 frt.*

A *6554.* sz. íven. Gyüjtő: Glós Aranka. Csányi Bertalan 1 frt. N. N. 50 kr. Lemonton Lujza 50 kr. Adorján Róza 50 kr. Kubinyi Andorné 50 kr. Molnár Margit 50 kr. Pongrácz Pálné 1 frt. Glós Aranka 50 kr. Molnár József 1 frt. *Összesen 6 frt.*

A *6553.* sz. íven. Gyüjtő: Bródy Matild. Csida Károly 1 frt. Dapsy Józsefné 50 kr. N. N. 30 kr. Adám Ottmár 10 kr. Klein Armin 10 kr. Braun József 20 kr. Heksch Bertalan 20 kr. Grün Dávid 30 kr. N. N. 20 kr. Bródy Matild 20 kr. Kap József 11 kr. Mehl Lajos 12 kr. N. N. 13 kr. Némethy Árpád 10 kr. Halász Pál 20 kr. *Összesen 3 frt 76 kr.*

A *6552.* sz. íven. Madarász Anna *20 kr.*

A *6562.* sz. íven. Gyüjtő: Madarassy Ilona. Madarassy Ilona 20 kr. Madarassyné 1 frt 20 kr. Madarassy 1 frt 20 kr. Vilma 20 kr. Raisz Miksáné 2 frt. Farkas Etelka 1 frt. Bornemisza Gyula 1 frt. Hevessy Klára 1 frt. M. J. 30 kr. M. Gy. 1 frt 20 kr. M. P. 20 kr. Török Sári 50 kr. *Összesen 10 frt.*

A *6563.* sz. íven. Gyüjtő: Eckstein Róza. Eckstein Róza 10 kr. N. N. 10 kr. Eckstein Czeczilia 10 kr. N. N. 10 kr. Kohn Rozália 10 kr. Engel Fánny 10 kr. Bodor 20 kr. N. N. 20 kr. Jellinek Bertalan 50 kr. Politzer Miksa 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Landau 50 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 50 kr. Csillag 50 kr. *Összesen 3 frt 70 krajczár.*

A *6564.* sz. íven. Gyüjtő: Zachar Mari. Zachar Mari 10 kr. Vozári Gyuláné 10 kr. Czikora Emma 10 kr. Holló Dénesné 10 kr. Szerényi Jánosné 10 kr. Baksay Istvánné 10 kr. Kriston Györgyné 10 kr. Kriston Ignáczné 20 kr. Törköly József 10 kr. Mihály 10 kr. *Összesen 1 frt 10 krajczár.*

A *6565.* sz. íven. Gyüjtő: Mészáros Jolán. Mészáros Jolán 20 kr. Dancs Erzsi 20 kr. N. N. 10 kr. Mészáros Kálmánné 20 kr. Malvin 10 kr. Ethey Aranka 10 kr. *Összesen 90 kr.*

A *6566.* sz. íven. Gyüjtő: Benyo Aranka. Benyo Aranka 40 kr. Anna 40 kr. Lajos 1 frt. Konyha Gézáné 50 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 2 frt 60 kr.*

A *6568.* sz. íven. Fábry János *1 frt.*

A *6567.* sz. íven. Gyüjtő: Steiner Berta. Steiner Berta 30 kr. Katalin 30 kr. Julia 30 kr. Valaki 20 kr. Korény Erzsébet 20 kr. N. N. 30 kr. Hollósy Józsefné 25 kr. N. N. 30 kr. Kovács Józsefné 10 kr. Németh Károly 20 kr. N. N. 10 kr. Burszki Samuné 10 kr. Tóth 10 kr. Borsody Károlyné 30 kr. Szabó Józsefné 10 kr. Rumjay Józsefné 20 kr. N. N. 20 kr. Szabó Lajosné 20 kr. Németh Teréz 10 kr. Lubik Adelgunda 20 kr. Okolicsányi Péter 10 kr. Salamon Mihály 20 kr. N. N. 20 kr. Kalocsay Lajosné 20 kr. Horváth János 20 kr. Nagy 20 kr. Balogh Lászlóné, Stolcz Vinczéné 10 kr. N. N. 20 kr. György 10 kr. *Összesen 5 frt 65 kr.*

Főösszeg 41 frt 21 kr.

Főgyüjtő Uhrl Józsa úrnő igazgatónő.

A *9015.* sz. íven. Gyüjtő: Kubányi Etelka. Baumgarten 15 kr. N. N. 20 kr. Pokorny 20 kr. Carl 20 kr. Liha 20 kr. Grossmann Henrik 20 kr. N. N. 20 kr. Kovács István 20 kr. Grün Károly 10 kr. Herzka Lipót 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 25 kr. Dr. Krausz 20 kr. Politzer 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Nagyeszű 10 kr. Presser 10 kr. Klein 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Kubányi G. 40 kr. Dvorszky 10 kr. *Összesen 3 frt 90 kr.*

A *9021.* sz. íven. Gyüjtő: Petrovszky Antal. Petrovszky Antal

1 frt. Raab Károly 1 frt. Petrovszky Gusztáv 50 kr. *Összesen 2 frt 50 krajczár.*

A *9026.* sz. íven. Gyüjtő: Bangha H. Bangha Ella 50 kr. Zephir 20 kr. Kucsera Juliska 20 kr. Balambér 20 kr. Fodor Janka 30 kr. Erős Károly 30 kr. *Összesen 1 frt 70 kr.*

A *9027.* sz. íven. Láng Lujza *50 kr.*

A *9000.* sz. íven. Gyüjtő: Rissányi Anna. Valkovszkyné 30 kr. Seftsik János 30 kr. N. N. 30 kr. Rissányi 30 kr. Mátyás 10 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

A *450.* sz. íven. Gyüjtők: Smerál testvérek. Devics Gizela 10 kr. Ilona 10 kr. Ferenczke 10 kr. Tamás 10 kr. Etel 10 kr. Béla 10 kr. Ilona 10 kr. Józsa 10 kr. Vörös Stefánia 10 kr. Bardach Rachel 10 kr. *Összesen 1 frt.*

A *9029.* sz. íven. Gyüjtő: Lehoczky Gabriella. Ruttkay Aladár 20 kr. Michnich Vilmos 20 kr. Ruttkay Iván 10 kr. *Összesen 50 kr.*

Főösszeg 11 frt 40 kr.

A *8123.* sz. íven. Gyüjtő: Jéger Irma. Fekete Sámuelné 2 frt. Madarassy Kamilla 2 frt. Páskuj Teréz 2 frt. Farkas Antal 2 frt. Herman Mihályné 2 frt. Domahidy Sándor 2 frt. Böszörményi Károly 2 frt. Tapfer Mártonné 2 frt. Zsiga Miklós 1 frt. Ujhelyi Szeréna 2 frt. Boros László 2 frt. Steinberger Ferencz dr. 2 frt. Keresztszeghy Lajosné 2 frt. Teitelbaum Simonné 2 frt. Cseh Jánosné 2 frt. Cseh Karolin 6 frt. Tabajdi Lajos 2 frt. Jandrasics János 2 frt. Steinberger Ábrahámné 2 frt. Bellus Józsefné 2 frt. Daróczy Erdős Ilona 2 frt. Keresztes Andrásné 2 frt. André Gusztávné 2 frt. Tanódi Mártonné 2 frt. Glatz Györgyné 2 frt. Balázs Antónia 2 frt. Jákó Sándor 2 frt. Szabó Norbert 5 frt. Losonczy József 2 frt. Péchy Antalné 1 frt. Gyene Károlyné 2 frt. Szekeres Laura 1 frt. Joó Mária 1 frt. Kollonay Sámuel 1 frt. *Összesen 70 frt.*